

DE NOORDWIJKSE METHODE

*Inspiratie thema Kunst
Midden- en bovenbouw*

Inhoudsopgave

Onderwerpen en doelen van de ateliers	3
Werkvormentabel	6
Startweek	8
Boekentips	10
Atelier Biologie	11
Onderwerp 1: De Fibonacci reeks	11
Onderwerp 2: Vincent van Gogh.....	14
Onderwerp 3: Kleuren in de natuur	16
Onderwerpen voor de verdiepende les	19
Atelier Geschiedenis	21
Onderwerp 1: De prehistorie.....	21
Onderwerp 2: Jeroen Bosch	24
Onderwerp 3: De Renaissance.....	28
Onderwerpen voor verdiepende les	31
Atelier Aardrijkskunde.....	35
Onderwerp 1: Zeven wereldwonderen	35
Onderwerp 2: Kunst over de wereld.....	38
Onderwerpen voor verdiepende les	41
Atelier Kunstgeschiedenis	44
Onderwerp 1: Historie.....	44
Onderwerp 2: Kunst beschouwen.....	46
Onderwerp 3: Belangrijke kunstenaars en kunststromingen	49
Onderwerpen voor verdiepende les	51
Atelier Techniek.....	54
Onderwerp 1: Beeldhouwen	54
Onderwerp 2: Fotografie.....	56
Onderwerp 3: Architectuur.....	58
Onderwerpen voor verdiepende les	60
Suggesties vrijdagmiddagatelier:.....	63
Afsluitende week	64
Bijlagen	65
Bijlage 1: Tabel kerndoelen per atelier	66
Bijlage 2: Sterrennacht	69
Bijlage 3: Moderne Mona Lisa	70
Bijlage 4: Kijk.....	71
Bijlage 5: Let it be.....	72
Bijlage 6: Tekst over beeldaspecten	74

Onderwerpen en doelen van de ateliers

Biologie atelier

<p>De Fibonacci reeks</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik kan twee voorbeelden noemen van de Fibonacci reeks in de natuur. Ik weet wat fractals zijn en dat deze overal in de natuur te vinden zijn. Ik weet wat de gulden snede is.
<p>Vincent van Gogh</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik weet wie Vincent van Gogh is en ken enkele bekende schilderijen van Van Gogh met landschappen en bloemen (afstemmen met atelier kunstgeschiedenis).
<p>Kleuren in de natuur</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik weet welke kleuren voorkomen in de natuur (signaalkleuren, schutkleuren, waarom komt er zo weinig blauw voor). Ik ken de primaire, secundaire en tertiaire kleuren en weet hoe deze te mengen.
<p>Onderwerpen voor verdiepende les</p> <ul style="list-style-type: none"> Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen. Ik weet wat mimicry is en kan hier voorbeelden van geven.

Geschiedenis atelier

<p>De prehistorie</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik weet hoe de mensen leefden in de Prehistorie. Ik weet waarom grottekeningen een belangrijke bron zijn. Ik weet wat het verband is tussen een kunstwerk en de tijd waarin het is gemaakt.
<p>Jeroen Bosch</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik ken Jeroen Bosch en een paar van zijn kunstwerken. Ik weet dat Jeroen Bosch in de Middeleeuwen leefde. Ik kan de invloed van de kerk op het leven in de Middeleeuwen met twee voorbeelden benoemen.
<p>De Renaissance</p> <ul style="list-style-type: none"> Ik weet dat in de Renaissance werd teruggekeken naar de Grieken en Romeinen. Ik kan enkele nieuwe ontwikkelingen in de Renaissance benoemen. Ik weet waarom de Renaissance wedergeboorte (van de klassieke oudheid) betekent. Ik ken twee grote kunstenaars uit de Renaissance: Leonardo DaVinci en Michelangelo.
<p>Onderwerpen voor verdiepende les</p> <ul style="list-style-type: none"> Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen. Ik weet wat Pop art is en herken verschillende kunstwerken. Ik weet wanneer Pop art is ontstaan. Ik kan Pop art koppelen aan de ontwikkelingen in de 20e eeuw.

Aardrijkskunde atelier

Zeven wereldwonderen

- Ik ken de zeven wereldwonderen en verdiep mij in één van de zeven wereldwonderen.
- Ik kan de wereldwonderen op de kaart aanwijzen en weet wat de relatie is met het land waar het wereldwonder staat.
- Ik weet dat er 7 antieke en 7 moderne wereldwonderen en waarom deze lijst aangepast is.

Kunst over de wereld

- Ik ken een aantal kunstwerken of kunststijlen uit verschillende landen, bijv. van de Aboriginals of uit Afrika.
- Ik kan de kunst verklaren vanuit het land van waar het gemaakt, vanuit de cultuur of het landschap en vanuit de Godsdienst.

Onderwerpen voor verdiepende les

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.
- Ik ken een aantal kunstwerken uit verschillende landen, bijv. van de Aboriginals, de theatermaskers van de Comedia dell'arte uit Italië, etc.
- Ik weet dat moderne kunst ontstond in de tweede helft van de 19e eeuw, tussen 1859 en 1900 en wat dat inhield.
- Ik weet waarom de Beeldenstorm plaatsgevonden heeft en kan het verband leggen tussen kunst en religie.

Kunstgeschiedenis atelier

Historie

- Ik kan kunstwerken plaatsen op de historische tijdlijn.
- Ik weet dat de kunstgeschiedenis over verschillende kunstdisciplines gaat, zoals architectuur, schilderkunst, beeldhouwkunst, theater, dans, muziek en film.

Kunst beschouwen

- Ik kan kunst beschouwen.
- Ik kan onderscheid maken bij verschillende kunstvormen in vorm, kleur, textuur en compositie.
- Ik kan reflecteren op mijn eigen werk.

Belangrijke kunstenaars en kunststromingen

- Ik heb kennis van de belangrijke kunstenaar Rembrandt van Rijn. (Canon)
- Ik heb kennis van de belangrijke kunststroming De Stijl.

Onderwerpen voor verdiepende les

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.
- Kies een kunstenaars/kunstenares (Nederlands of buitenlands) en verdiep je in deze persoon (wat voor kunst maakt hij/zij, waar komt hij/zijn vandaan, plaats deze persoon/kunstwerken op een tijdlijn).
- Ik weet dat literatuur een kunstvorm is.

Techniek atelier

Beeldhouwen

- Ik weet wat perspectief in een beeldhouwwerk is.
- Ik kan iets persoonlijks toevoegen aan mijn waarneming.
- Ik kan verschillende technieken toepassen tijdens het beeldhouwen.

Fotografie

- Ik ken de verschillende termen die bij fotografie horen, zoals sluitertijd, belichtingstijd, negatief, ontwikkelen en fixeren.
- Ik heb kennis van de verschillen tussen fotograferen van vroeger en nu.

Architectuur

- Ik weet wie Gaudí was en ken enkele beroemde gebouwen van hem.
- Ik weet wat de taken van een architect zijn.

Onderwerpen voor verdiepende les

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.

Werkvormentabel

Onderdelen	Lezen	Taal	Rekenen	Handvaardigheids-technieken	Muziek	Theater	ICT	Denkstrategieën	Coöperatieve werkvormen	Inzichtvaardigheden
Ateliers										
Biologie	Teksten	Fibgedicht Haiku Presenteren	Meten Spiralen Tellen	Schelp tekenen Schilderen Knutselen met natuurlijke materialen Mini tentoonstelling			Quiz		See-think-wonder Wisbordje Zoek de valse Lopend interview	Mengen Proefje Verschillen onderzoeken
Geschiedenis	Teksten	Taalronde	Puzzelen	Harmonica boekje Ecoline en vetkrijt Muurschildering Tekenen Schilderen Zeep beitelen Popart	Rap/liedje /canon/ yell	Uitbeelden	Foto bewerken Ontwerpen met app	Verzamel vragen	See-think-wonder Wandel – wissel uit Tweegesprek	Sorteren Tijdlijn Hoekenquiz Sorteren
Aardrijkskunde	Teksten	Reisverslag Presenteren	Bouwen met lego	Kosteloos materiaal Spel ontwerpen Kleien Stippelen Masker	Ritme/rap	Tableau vivant	PowerPoint	Mindmap	Expertgroepje Placemat Zoek iemand die Mix en koppel Binnenbuitenkring	Teken wat je hoort Tijdlijn
Kunstgeschiedenis	Teksten	Krant Weetjesmuur		Kunstkaart Schilderen Ets Kwartet			Quiz Vlog		Estafette Deel uit en wissel Papagaaienspel	Tijdlijn Mengen Op volgorde leggen Sorteren

DE
 NOORDWIJKSE
 METHODE

									Tweepraat	
Techniek	Teksten	Presente- ren Krant Weetjes- muur	Bouwteke- ning Boven- en zijaanzicht Mozaiek	Kleien Beeldhou- wen Camera obscura Stoepkrijt Druipkasteel Tekenen Papier maché Maquette		Beeldhou- wen Rollenspel	Miniatuur- foto Fotografe- ren Quiz Vlog		Deel uit en wissel Elkaar bevragen Papagaaiensp el Tweepraat	Quiz

Startweek

Lesideeën:

- Wat is kunst? Verzamel voorbeelden van thuis.
- Breng een bezoek aan een museum en bekijk de kunst die daar aanwezig is.
- Kijk een aflevering van Tussen Kunst en Kitsch.
- Pak een mooie, lege lijst en zet die neer in de klas. Hou de lijst voor verschillende achtergronden. Wat vind je mooi en wat niet, waarom niet? Zet de lijst ergens neer voor een mooie achtergrond en laat de kinderen tekenen/schilderen wat ze zien.
- Schilderen met lichaamsdelen. Leg losgeknipte vuilniszakken op de vloer. Leg hier grote vellen papier op en zet er verf bij. Laat de kinderen kunst maken met hun lijf. Bijvoorbeeld door te stempelen met hun knie, voet of elleboog.
- Maak schilderijen op je hand.

Vragen:

- Waar denk je aan bij het woord 'kunst'? Wat is kunst? Kunnen andere vormen ook kunst zijn? Bijv. muziek of een speciaal gebouw?
- Wanneer is iets kunst? Wanneer vind je iets mooi? Wat als jij iets mooi vindt en een ander niet?
- Wanneer ben je bij een museum geweest? Wat voor soorten museum zijn er? Naar welk museum ben je geweest? Hoe kom je een museum binnen? Hoe weet je dat het een museum is? Wat zie je in een museum? Hoe komt het dat een museum zo duur is? Hoe komt het dat er soms in een museum ingebroken wordt? Hoe komt het dat je schilderijen niet mag aanraken?
- Wat gebruik je om kunst te maken?
- Wie kent er een kunstenaar?
- Waar vind je kunst in de openbare ruimtes in de buurt?

Koppeling naar actualiteit:

- <https://www.nu.nl/tag/kunst>
- <https://www.kunstkrant.nl/>

Themawoorden

tip: laat de kinderen zelf tekeningetjes maken bij de woorden en hang de woorden op de themamuur.

Fibonaccireeks, gulden snede, landschap, signaalkleur, schutkleur, primaire kleur, mimicry, prehistorie, grottekening, kunstwerk, Middeleeuwen, Renaissance (wedergeboorte), wereldwonder, kunststijl, cultuur, beeldenstorm, architectuur/architect, textuur, compositie, beeldhouwen, compositie, fotografie.

Maak een vragenmuur

Bespreek met de kinderen welke onderwerpen in de ateliers aan bod gaan komen. Wat zouden zij daarover willen leren? Schrijf de vragen op post-its en hang ze op. Kijk wekelijks welke vragen al beantwoord zijn in de ateliers. Als er aan het einde van het thema nog vragen over zijn, heb je tijd in de afsluitende week om hier antwoorden op te vinden.

Huiswerkopdracht:

- Laat de leerlingen wereldkunst meenemen van huis. Hebben ze thuis beeldjes, schilderijen of maskers staan uit andere landen? Laat de leerlingen steeds in groepjes goed naar een voorwerp kijken. Wat zien ze? Wat vinden ze ervan? Wat denken ze dat er wordt afgebeeld?

Startactiviteit:

- Maak van de school een museum, open dit met het doorknippen van een lintje en vul het museum gedurende het thema met werk van de kinderen.
- Ken je Tante Til nog? 'Een kloddertje roze hieeeeeer en een kloddertje roze daaaaaaar!' Verkleed jezelf als een schilder en doe als tante Til. Zet wat strepen op het doek en zeg dat het spel kan beginnen. Als je met je collega's speelt, kun je erna een stuk opvoeren. Met bijvoorbeeld:
  - Een tripje naar het museum;
  - Op bezoek bij een schilder die maar drie kleuren gebruikt om te schilderen;
  - Naar het kleurenwinkeltje om spullen te kopen om kunst te maken.

Boekentips

Een hele kunst..., Alex de Wolf en Arend van Dam

Vijftig korte verhalen over Nederlandse schilders, architecten, vormgevers, dansers, filmers, fotografen, muzikanten en schrijvers. Met veel waterverfillustraties en een losse poster. Voorlezen vanaf ca. 7 jaar; zelf lezen vanaf ca. 9 jaar.

Suske en Wiske: De bibberende Bosch, Willy vandersteen

Wiske verliest Schanulleke in het water. Om Wiske op te vrolijken moeten haar herinneringen aan haar popje worden gewist. Volgens Barabas is er maar een iemand die dat ooit heeft gekund en dat is de Arabische alchimist Al Kimia. Onze vrienden gaan naar hem op zoek in het 's Hertogenbosch van 1485.

Op zoek naar Jeroen, Paul van Loon

Schrijver Paul van Loon (ik-figuur) belandt in de wereld van de kunstschilder Jeroen Bosch, waar vreemde en griezelige wezens hem achterna zitten. Kleurenillustraties naar het werk van de schilder. Vanaf ca. 10 jaar.

Bosch, Thé Tjong-Khing

Als Jeroen op zoek gaat naar zijn pet, rugzak en bal komt hij terecht in een magische wereld met vreemde, griezelige schepsels. Groot tekstloos prentenboek met kleurenillustraties naar schilderijen van Jheronimus Bosch. Vanaf ca. 5 t/m 8 jaar.

Geen kunst aan, Jennifer L. Holm

Pippa vindt het nog niet altijd even leuk in de brugklas. Sommige vakken vindt ze maar stom en saai. Ze heeft wel veel zin in het uitstapje naar een museum in de grote stad! Durven Pippa en Peggy ook stiekem te gaan shoppen, net als de populaire Felicia? Vanaf ca. 10 jaar.

Wat is kunst?, Ted van Lieshout

Een meisje stelt de vraag wat kunst is. De schrijver geeft haar een eiland om dat uit te zoeken. Ondertussen vertelt hij over kunst en cultuur: van schets tot schildering, van masker tot mozaïek, van dans tot design. Oblong uitgave met veel ook paginagrote afbeeldingen in kleur van kunstwerken. Vanaf ca. 10 t/m 15 jaar.

Kunst of kitsch?, Karin van Hoof

Wat is kunst en wat is kitsch? Waarom is het ene voorwerp meer waard dan de andere? Lees van alles over de wereld van de kunst, ook over smaken en trends. Met kleurenfoto's en een enkele schematische tekening. Vanaf ca. 11 t/m 14 jaar.

Tijd voor kunst, Marit

Maak zelf een schilderij in de stijl van twintig kunstenaars, waaronder Herman Brood, Picasso, Vincent van Gogh en Marlene Dumas. Met stapsgewijze uitleg, informatie over de kunstenaars en grote kleurenfoto's. Met hulp vanaf ca. 6 jaar, zelfstandig vanaf ca. 8 t/m 12 jaar.

Wat is moderne kunst?, Jacky Klein & Suzy Klein

Waarom gebruiken kunstenaars geplette auto's in hun kunst? Wat doet een kostuum in een museum? Via werk van zeventig kunstenaars uit de hele wereld maak je kennis met moderne kunst. Met vragen en kleurenfoto's van de werken. Vanaf ca. 11 t/m 14 jaar.

Atelier Biologie

Onderwerp 1: De Fibonacci reeks

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik kan twee voorbeelden noemen van de Fibonacci reeks in de natuur.
- Ik weet wat fractals zijn en dat deze overal in de natuur te vinden zijn.
- Ik weet wat de gulden snede is.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Bekijk de volgende afbeelding waarin je allerlei voorbeelden ziet van de Fibonacci reeks in de natuur: <https://www.tijdgeest.eu/artikelen/dynamiek-getallen/fibonacci> See think wonder.
- Bekijk het volgende filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=pCpLWbHVNhk> En stel de vraag wat dit filmpje met de natuur te maken heeft.
- De leerlingen gaan in tweetallen kijken wat de verhoudingen aan het lichaam zijn. Laat ze de lengtes opmeten en daarna door elkaar delen. (Hier komt steeds een getal uit dat dicht bij pi ligt. De verhouding tussen de totale lengte en de lengte van de navel tot de grond is vrijwel exact pi. <https://docplayer.nl/21751339-Kopieer-en-werkbladen-de-reeks-van-fibonacci.html>

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Inspiratieslides over fractals
<https://www.lessonup.com/nl/channel/futurenl/lesson/aJGQFfENdp52iuhpu/9aJEDAHaCdZGs72uX> [mb/bb]
- Inspiratieslides over de Gulden Snede:
<https://www.lessonup.com/nl/lesson/Q3LK3kjFpZ5MezFXc> [bb]
- Inspiratiepagina Pinterest: <https://nl.pinterest.com/bholtermans/gulden-snede/> [mb/bb]
- De regel ontdekken: konijnenprobleem: <https://docplayer.nl/21751339-Kopieer-en-werkbladen-de-reeks-van-fibonacci.html> [bb]
- Achtergrondinformatie bij de Fibonacci reeks:
<https://www.nemokennislink.nl/publicaties/het-geheim-van-de-gulden-snede/> [bb]
- Achtergrondinformatie over de gulden snede:
<https://kunstvensters.com/2018/01/29/wat-is-de-gulden-snede/> [bb]
- Achtergrondinformatie over fractals: <https://brunomaron.com/fractals-for-dummies/> [mb/bb]

Filmpjes:

- Clipphanger BB: <https://schooltv.nl/video/clipphanger-wat-is-de-reeks-van-fibonacci/#q=fibonacci> [bb]

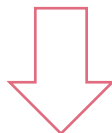
Teksten:

- De Fibonacci reeks (hier kun je het eerste deel gebruiken als tekst): <https://geocachen.nl/geocaching/geocache-puzzels-oplossen/rij-van-fibonacci/> [bb]
- Tekst over de gulden snede: <https://www.nemokennislink.nl/publicaties/het-geheim-van-de-gulden-snede/> [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Ontdek de magische schoonheid van de Fibonacci reeks: https://docs.google.com/document/d/1gs2IEW1EQqC74bb3GbKhDF_DeDcZUj798LyiVAzyeo0/edit

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Spiralen tekenen en tellen: (<https://docplayer.nl/21751339-Kopieer-en-werkbladen-de-reeks-van-fibonacci.html>)
- Zelf een 'schelp' tekenen. (<https://docplayer.nl/21751339-Kopieer-en-werkbladen-de-reeks-van-fibonacci.html>)
- Laat een klas (of hele school) een patroon maken a la Fibonacci reeks met gekleurd vel papier houdend boven hun hoofd (zoals je wel eens ziet in een stadion), misschien kan er wel van bovenaf (met een drone!?) een foto van worden gemaakt.
- De gulden snede is in diverse voorbeelden in de omgeving terug te vinden. Laat de kinderen op zoek gaan in de klas. Van voorwerpen waarvan ze denken dat die ongeveer de gulden snede zullen zijn, noteren ze de maten en delen de langste en de kortste lijn door elkaar. (Voorbeelden in de klas, zoals: pocketboekjes, pasjes, kitkat, doosje voor punaises.) Bij het schatten kan de zelfgemaakte rechthoek van de vorige opdracht gebruikt worden. Het gaat vaak niet exact om 1,618, maar wel om 1,6.
- Schrijf een fib-gedicht: <https://schrijvenonline.org/nieuws/dichtvormen-het-fibonaccigedicht>

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Waar zie jij de gulden snede terug? (Onderzoeken)
- Wat heeft de Fibonacci reeks met de natuur te maken? (Vervanden leggen)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)
Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerp 2: Vincent van Gogh

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik weet wie Vincent van Gogh is en ken enkele bekende schilderijen van Van Gogh met landschappen en bloemen (afstemmen met atelier kunstgeschiedenis).

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Bekijk beroemde landschapsschilderijen:
https://artsandculture.google.com/usergallery/Gwli2WPaN_TJJA Wat vinden de kinderen van deze schilderijen? Laat de kinderen de schilderijen cijfers geven of bordjes met emoji's omhoog houden.
- Hoeveel zonnebloemen zien de leerlingen in het schilderij van Vincent van Gogh?

- Via de site van het Van Gogh museum zijn kleurplaten te downloaden van zijn schilderijen. <https://www.vangoghmuseum.nl/nl/basisonderwijs/lessen> Tijdens het kleuren gaan de leerlingen in gesprek over wat ze al weten van deze schilderijen.
- Interactieve schoolplaat: <https://schooltv.nl/link/vincent-van-gogh/#q=vincent%20van%20gogh>

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Allerlei lesideeën bij Vincent van Gogh: <https://www.vangoghmuseum.nl/nl/van-gogh-op-school/basisschool/lessen#> [mb/bb]
- Quiz over Vincent van Gogh: <https://schooltv.nl/link/vincent-van-gogh-1/#q=vincent%20van%20gogh> [mb/bb]

Filmpjes:

- Filmpjes Dit ben ik - Vincent van Gogh onder andere over zijn leven en De Zonnebloemen: <https://schooltv.nl/programma/dit-ben-ik-vincent-van-gogh/> [mb/bb]
- Klokhuis – Vincent van Gogh: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-canon-van-gogh/#q=vincent%20van%20gogh> [mb/bb]
- Afspeellijst Vincent van Gogh: <https://schooltv.nl/video/wie-was-vincent-van-gogh-een-schilder-met-een-verhaal/playlist/367/#q=trefwoord%3A%22Vincent%20van%20Gogh%22> [bb]

Teksten:

- Zie bijlage 2: kleuren terwijl je leest over de Sterrennacht van Vincent van Gogh. [mb] <https://spreekbeurten.info/vincent-van-gogh.html> [mb/bb]
- Tekst over Vincent van Gogh: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/vincent-van-gogh> [mb/bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Maak een woordenlijst met de moeilijke/belangrijke begrippen en vergelijk deze met klasgenoten.
- Vertel het verhaal na in je eigen woorden.

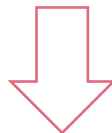
Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Schilder een landschap van Vincent van Gogh precies na met ecoline.
- Schrijf een haiku over een schilderij van Vincent van Gogh.
- Aan de hand van zelfportretten van Vincent van Gogh schilderen de kinderen hun eigen zelfportret: <https://api.lessonup.com/v1/media/ffoG89yWFQMpaC683> (Of in tweetallen een portret van elkaar.)

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie.)
- Welke bloemen zie je in de schilderijen van Van Gogh? (Onderzoeken)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerp 3: Kleuren in de natuur

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik weet welke kleuren voorkomen in de natuur (signaalkleuren, schutkleuren, waarom komt er zo weinig blauw voor).
- Ik ken de primaire, secundaire en tertiaire kleuren en weet hoe deze te mengen.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Zoek foto's van allerlei dieren met camouflage (veiligheid, niet opvallen om prooi te besluipen) of juist opvallende kleuren (versieren). Foto's van verschillende dieren met schutkleur, waarschuwingskleur/schrikkleur, pronkkleur. Deze foto's met elkaar vergelijken, wat valt je op?
- Leerlingen leren hoe secundaire kleuren gemaakt worden. Laat vooraf de kleurencirkel van Itten zien en bespreek deze.

Bespreek de termen primaire en secundaire kleuren. De kinderen maken met potlood een eenvoudig tekening op hun vel; bijvoorbeeld een stilleven van vazen of huizen. Met liniaal en potlood wordt dan een raster getekend met vierkanten van 5 bij 5 cm. De vierkanten van de voorwerpen worden geschilderd met primaire kleuren rood, geel en blauw; hierbij mag niet dezelfde kleur naast elkaar komen. De achtergrondblokken worden geschilderd met de secundaire kleuren oranje, paars en groen. Ook hier: om en om, dus niet dezelfde kleuren naast elkaar. Zie het voorbeeld hieronder.

- Kleuren mengen met licht. Gebruikt 3 lampen die alleen rood, groen en blauw licht schijnen. Zo kun je mengen met licht en gekleurde schaduwen krijgen. (Bij de Action goede ledspots te koop met afstandsbediening om de kleur te regelen.) Hoe licht mengt (additief mengen) zie je in dit filmpje...

https://videos.files.wordpress.com/Msmoqq8D/nieuws-uit-de-natuur-kleuren-mengen_dvd.mp4

- Hoe komt de regenboog aan haar kleuren?
- Hoe mengen de kleuren van het licht?
- Wat is additief en wat is subtractief?
- Wat is het verschil tussen mengen met lichtkleuren en mengen met verfkleuren?

(Antwoorden hier te vinden:

<https://www.natuurkunde.nl/opdrachten/1774/kleurmengen>)

Verder uitwerking van deze les en een verband leggen naar de natuur en een kunstenaar: <https://woordenbeeldclub.com/lessen-licht-en-kleur-vervolg/>

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden)
(tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Waarom vind je zo weinig blauw in de natuur?
<https://www.onzenatuur.be/artikel/welke-kleuren-vind-je-niet-in-de-natuur> [bb]
- Informatiesite over kleuren in de natuur:
<https://natuurwijzer.naturalis.nl/themas/kleur?fbclid=IwAR1U98QUiYph77kBir1xup77amy8S9nb2wJSKPKHnY-g4vLST7B-KZUs8U> [mb/bb]

Filmpjes:

- Filmpje over biokunst: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-biokunst/#q=kunst> [bb]
- Welk zeedier kan zichzelf helemaal onzichtbaar maken?:
<https://schooltv.nl/video/welk-zeedier-kan-zichzelf-het-best-onzichtbaar-maken-de-koning-van-de-camouflage/#q=trefwoord%3A%22camouflage%22> [mb/bb]
- Schooltv: <https://schooltv.nl/video/wat-is-een-regenboog-een-boog-van-kleuren/#q=kleuren%20mengen> [mb]
- Schooltv: <https://schooltv.nl/video/de-regenboog-hoe-onstaan-die-kleuren-in-de-lucht/#q=kleuren%20mengen> [mb]
- Proefjes – Kleuren met rodekool: <https://schooltv.nl/video/proefjes-kleuren-met-rodekool/#q=kleuren%20mengen> [mb/bb]

Teksten:

- Tekst over schutkleuren: <http://kendenatuur.nl/index.php?les=schutkleur> [bb]
- Tekst over de kameleon: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/de-kameleon> [mb/bb]
- <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/kleur-junior> [mb/bb]
- <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/kleur> [mb/bb]
- Naturalis – Waarom zijn vissen in de Noordzee zo saai van kleur?:
<https://natuurwijzer.naturalis.nl/leerobjecten/waarom-zijn-vissen-in-de-noordzee-zo-saai-van-kleur> [bb]
- Naturalis – Onzichtbaar in het water:
<https://natuurwijzer.naturalis.nl/leerobjecten/onzichtbaar-in-het-water> [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Maak een quiz over het onderwerp (socrative.nl/kahoot.it/prowise.com/padlet.com).

Vaardighedendoelen (zie het werkvormdocument)

- Maak een kunstwerk met de kleuren uit de natuur waarin je een dier in camouflage verstopt.
- Ontwerp een dier van natuurlijke materialen (takjes en bladeren) die doet alsof hij een ander dier is, zoals een groter dier of een stoerder dier.
- Maak kunst van bijvoorbeeld onkruid of andere dingen die je tegenkomt in de natuur. Zie als voorbeeld:
https://www.google.com/search?q=art+out+of++cracks+in+the+pavement&sxsrf=ALeKk024pSuXR3tV_MkXcosMUS_oTwrUg:1600094946775&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=2ahUKEwjJ4qKX8ujrAhWJGuwKHVxCC68Q_AUoAXoECAsQAw&biw=1280&bih=610#imgrc=gZTlzxUThdTYnM
- Maak een poster van dieren die juist willen opvallen. Bespreek met de kinderen waarom die dieren willen opvallen en onderzoek of er verschillen zijn tussen mannetjes en vrouwtjes.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Welke boom/plantensoorten staan er in jouw omgeving? (Onderzoeken.)
- Categoriseer de dieren in categorieën zoals, camouflage en opvallende kleuren (Vervanden leggen.)
- Ontwerp een dier dat zich voordoet alsof hij een ander dier is (Creatief denken.)
- Wat zijn opvallende en minder opvallende kleuren in de natuur? (Onthouden en begrijpen.)
- Wat vind jij mooie kleuren, wat vind je vrolijke kleuren en van welke kleuren word je juist niet vrolijk? (Persoonlijke relevantie.)
- Welke kleuren zie je in het verkeer? (Vervanden leggen.)
- Waarom heeft een dier soms juist wel een opvallende kleur? (Vervanden leggen)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerpen voor de verdiepende les

Kennisdoelen/onderwerpen

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.
- Ik weet wat mimicry is en kan hier voorbeelden van geven.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

Pak de eerder behandelde lesdoelen terug door gericht de voorkennis te activeren.

Bijvoorbeeld d.m.v.:

- Begrip en gebeurtenis
Geef de leerlingen bijvoorbeeld vellen met jaartallen en afbeeldingen van historische gebeurtenissen. Het is de bedoeling dat ze het juiste jaartal en afbeelding combineren met de juist historische gebeurtenis.
- Quiz
Laat de leerlingen zelf vragen bedenken over het onderwerp van de les. Verzamel deze vragen in een pot en houd een quiz. Ga staan ga zitten, petje op petje af, sta op 1 been etc.
Je kunt de vragen ook invullen in een online quiz, zoals een Kahoot.
- In 30 seconden
Presenteer in 30 seconden een moeilijk begrip (kan herhaald worden door klasgenoten om kennis aan te vullen).
- Wisbordjes
  - Laat de leerlingen een voorbeeld geven van eerder behandelde stof (bijv. 'teken een kwadratische grafiek').
  - Maak sets met 4 of 5 begrippen en laat de leerlingen opschrijven (en vervolgens uitleggen) welk begrip er niet bij hoort.
  - Geef meerkeuzevragen en laat leerlingen het antwoord noteren op hun wisbordje.
  - Stellingen waarbij leerlingen aangeven of de stelling waar of niet waar is.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden)

(tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden.

Filmpjes:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden.

Teksten:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*

- <https://natuurwijzer.naturalis.nl/leerobjecten/mimicry-na-aperij-om-te-overleven>
- <https://www.sciencedirect.com/topics/earth-and-planetary-sciences/mimicry>

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

Test kort wat voor nieuwe informatie de kinderen hebben geleerd of vraag de kinderen wat ze is opgevallen en wat ze er leuk aan vinden d.m.v. een coöperatieve werkvorm, bijvoorbeeld:

- Zoek de valse: De leerlingen schrijven drie stellingen of beweringen op van de les en lezen ze voor aan hun teamgenoten. De teamgenoten proberen erachter te komen welke stelling/bewering vals is. Maak het bewegend door de juiste kaarten op de hangen in de klas. Ze vertellen voor de klas waarom ze gekozen hebben voor die stelling en de leerlingen die het hebben bedacht geven aan of het juist is of niet.
- Lopend interview: leerlingen lopen door de klas en stellen steeds vier vragen aan elkaar.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

Kies een werkvorm om de opgedane stof te verwerken, bijvoorbeeld:

- Verzamel 5-10 dingen die horen bij het onderwerp en maak een minitentoonstelling, collage.
- Laat oorzaak en gevolg zien in een kort stripverhaal.
- Beeld het onderwerp uit met gebruik van verschillende materialen (beeld het eerst uit met klei, dan met waterverf en dan met houtskool).
- Bedenk een gedicht over het onderwerp.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

Kies een Denkbubbel in je verwerkingsvorm.

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Laat de kinderen hun opdracht aan elkaar presenteren en elkaars werk controleren a.d.h.v. de checklist. (Tip: doe dit in kleine groepjes voor een grotere betrokkenheid en tijdwinst.)

Atelier Geschiedenis

Onderwerp 1: De prehistorie

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik weet hoe de mensen leefden in de Prehistorie.
- Ik weet waarom grottekeningen een belangrijke bron zijn.
- Ik weet wat het verband is tussen een kunstwerk en de tijd waarin het is gemaakt.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Laat een schilderij zien uit de verschillende perioden die je wil behandelen. Laat de leerlingen de schilderijen bekijken en sorteren op volgorde. Wat kwam er eerst en wat daarna? Waar baseren ze dat op? Wat denken ze dat de kenmerken zijn uit de verschillende tijden? Hebben ze nog vragen over de schilderijen?
- Bekijk online de tijdlijn met allerlei voorbeelden van kunst. Laat de leerlingen noteren wat ze zien veranderen als je verder gaat in de tijd:
<https://artsandculture.google.com/time?date=1980>
- Laat een paar beroemde schilderijen uit het tijdvak zien en praat aan de hand van het schilderij over wat er in die tijd gebeurde.
- Laat een kunstwerk zien uit de periode die je gaat behandelen en pas de see-think-wonder werkvorm toe (zie Denkbubbel werkvormenboek).

- See, think, wonder.
- Stel dat er geen potloden en papier zouden zijn. Hoe zou je dan tekenen?
- Ga buiten tekenen met stenen.
- Inspiratieslides: <https://www.lessonup.com/nl/lesson/Pp9z2c7BqGReihZFk>

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Achtergrondinformatie en foto's Prehistorische kunst:
<https://kunstvensters.com/2017/01/04/kunstgeschiedenis-prehistorie/> [bb]
- Lespakket grottekeningen:
<http://www.archeologieopschool.nl/contents/files/Lespakket%201%20Archeologie%20Op%20de%20muur.pdf> [mb/bb]

Filmpjes:

- Schooltv: <https://schooltv.nl/video/de-steentijd-tekens-aan-de-wand/#q=grottekeningen> [mb/bb]
- De prehistorie in 4 minuten: <https://www.youtube.com/watch?v=GF72LCppYIQ> [bb]

Teksten:

- Slimme tekst Grotschilderingen: <https://slimme-teksten.nl/nieuws-grotschilderingen-gevonden/> [mb]
- Willemwever – Hoe leefden de mensen in de prehistorie?: https://willemwever.kro-ncrv.nl/vraag_antwoord/geschiedenis/hoe-leefden-de-mensen-de-prehistorie [mb/bb]
- Jagers en verzamelaars: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/jagers-en-verzamelaars> [mb/bb]
- De mammoet: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/de-mammoet> [mb/bb]
- Grotschilderingen: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/grotschilderingen> [mb/bb]
- De eerste bewoners van Nederland: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/eerste-bewoners-van-nederland> [mb/bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Schaal van vijf: kinderen geven aan in hoeverre ze het begrepen hebben.
- Maak met behulp van een rap/liedje/canon/yell een samenvatting van het onderwerp/de tekst.
- Zoek buiten verstoppte themawoorden en maak daar een zin mee, orden deze, etc.
- Loop naar het goede antwoorden de klas in verschillende hoeken.

Vaardigheidendoelen (zie het werkvormendocument)

- Maak met elkaar een tijdlijn van de geschiedenis met hierbij kunstwerken uit die tijd en kenmerken van kunst uit die tijd. Zo ontstaat er een duidelijk overzicht en kunnen de leerlingen de verbanden goed zien.
- Hoe zal de kunst zich verder gaan ontwikkelen? De kinderen bedenken hoe de tijdlijn verder gevuld gaat worden in de toekomst.
- Maak een kunststromingen - harmonicaboekje waarbij de kinderen na elke behandelde kunststroming hun boekje aanvullen met een stukje uit die tijd.
- Beeld schilderijen die jullie in de les hebben gesproken uit. Kunnen de andere kinderen raden om welk schilderij het gaat?
- Maak een foto waarop je een schilderij nabootst.
- Bewerk een foto online waarin je hem steeds bewerkt naar de eigenschappen van kunst in verschillende tijdvakken.
- Maak met ecoline een grotachtergrond en teken met vetkrijt een prehistorisch avontuur.
- Maak een muurschildering op een stuk behangrol. De kinderen maken eerst een schets op een stuk papier en bedenken wat ze over willen brengen aan de andere leerlingen. De leerlingen vertellen aan de klas wat ze hebben getekend. De andere leerlingen gaan raden wat deze leerling over wil brengen. Hij/zij zegt of het klopt. Klopt het niet, dan legt de leerling zelf uit wat hij/zij over wilde brengen.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardigheidsdoel)

- Hoe gaat de kunst zich verder ontwikkelen? Wat wordt de volgende stroming? (Creatief denken.)
- Ik leg verbanden tussen de kunstwerken en de tijd waarin het gemaakt is (Vervanden leggen.)
- Stel je leefde in ... tijd, hoe zou jij de ontwikkelingen uit die tijd hebben uitgedrukt in kunst? (Perspectief nemen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie/ waardebeoordeling.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Onderwerp 2: Jeroen Bosch

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik ken Jeroen Bosch en een paar van zijn kunstwerken.
- Ik weet dat Jeroen Bosch in de Middeleeuwen leefde.
- Ik kan de invloed van de kerk op het leven in de Middeleeuwen met twee voorbeelden benoemen.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Laat een schilderij zien uit de verschillende perioden die je wil behandelen. Laat de leerlingen de schilderijen bekijken en sorteren op volgorde. Wat kwam er eerst en wat daarna? Waar baseren ze dat op? Wat denken ze dat de kenmerken zijn uit de verschillende tijden? Hebben ze nog vragen over de schilderijen?
- Bekijk online de tijdlijn met allerlei voorbeelden van kunst. Laat de leerlingen noteren wat ze zien veranderen als je verder gaat in de tijd:
<https://artsandculture.google.com/time?date=1980>
- Laat een paar beroemde schilderijen uit het tijdvak zien en praat aan de hand van het schilderij over wat er in die tijd gebeurde.
- Laat een kunstwerk zien uit de periode die je gaat behandelen en pas de see-think-wonder werkvorm toe (zie Denkbubbel werkvormenboek).
- Heb je wel eens goed gekeken naar een schilderij van Jeroen Bosch? Zijn beelden zitten vol met vreemde wezens. Een mensenhoofd op voeten, schaatsende benen met een vogelbek of een vis op wielen. See-think-wonder.

- Knip allerlei details uit een schilderij van Jeroen Bosch en laat de kinderen ze goed neerleggen (een soort puzzel).
- Bekijk het schilderij 'De kruisdraging' van Jeroen Bosch. Op het schilderij is Jezus te zien die het kruis draagt. De mensen om hem heen zien er allemaal heel bijzonder uit, de enige min of meer normale figuur is de dame links onderin. Zij heet Veronica. Er wordt 'ruzie gemaakt' of dit schilderij wel echt van Jeroen Bosch is. Het schilderij is in ieder geval wel geschilderd in de tijd van Jeroen Bosch. Wat denk jij?

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Interactieve schoolplaat: <https://schooltv.nl/link/de-tuin-der-lusten-van-jeroen-bosch/#q=jeroen%20Bosch> [mb/bb]

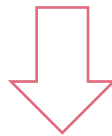
- Online rondleiding door het schilderij Tuin der Lusten: <https://archieff.ntr.nl/tuinderlusten/> [mb/bb]
- Pinterest vol ideeën: <https://nl.pinterest.com/karintegelaar/knutselen-jeroen-bosch/> [mb/bb]

Filmpjes:

- Klokhuis over Jeroen Bosch: <https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/4787/jeroen-bosch> [mb/bb]
- Schooltv: <https://schooltv.nl/video/schilder-jeroen-bosch-paul-van-loon-over-de-bijzondere-schilderijen-van-jheronimus-bosch/#q=jeroen%20Bosch> [mb/bb]
- Jeroen Bosch in 1 minuut: <https://www.youtube.com/watch?v=NJi9knexXYc&t=3s> [bb]

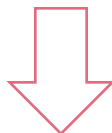
Teksten:

- Tekst over de Nederlandse schilderkunst: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/nederlandse-schilderkunst> [mb/bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Schaal van vijf: kinderen geven aan in hoeverre ze het begrepen hebben.
- Maak met behulp van een rap/liedje/canon/yell een samenvatting van het onderwerp/de tekst.
- Zoek buiten verstopte themawoorden en maak daar een zin mee, orden deze, etc.
- Loop naar het goede antwoorden de klas in verschillende hoeken.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Maak met elkaar een tijdlijn van de geschiedenis met hierbij kunstwerken uit die tijd en kenmerken van kunst uit die tijd. Zo ontstaat er een duidelijk overzicht en kunnen de leerlingen de verbanden goed zien.
- Hoe zal de kunst zich verder gaan ontwikkelen? De kinderen bedenken hoe de tijdlijn verder gevuld gaat worden in de toekomst.
- Maak een kunststromingen - harmonicaboekje waarbij de kinderen na elke behandelde kunststroming hun boekje aanvullen met een stukje uit die tijd.
- Beeld schilderijen die jullie in de les hebben gesproken uit. Kunnen de andere kinderen raden om welk schilderij het gaat?
- Maak een foto waarop je een schilderij nabootst.
- Bewerk een foto online waarin je hem steeds bewerkt naar de eigenschappen van kunst in verschillende tijdvakken.

- De kinderen maken hun eigen wezen, dat net zo raar, bizar of eng mag zijn als de monsters van Bosch.
- Gezichten tekenen (Een gok): Bekijk het schilderij de Kruisdraging. Veel gezichten op het schilderij zijn 'en profile' getekend. Wijs de kinderen op de bijzondere neuzen.
- De kinderen tekenen een gezicht 'en profile' na van het schilderij. Kinderen mogen ook een eigen interpretatie geven aan het gezicht, en zich laten inspireren door de figuren op het schilderij. Wijs de kinderen op de hoeden, baarden en snorren. Het gezicht moet compleet zijn, behalve de neus! Op de plek van de neus komt een kettinkje waarmee je zelf de vorm van de neus kunnen maken. Prik een gaatje met de prikpen waar de neus begint en waar de neus 'eindigt'. Plaats het kettinkje aan twee kanten door de gaatjes. Bepaal zelf hoe lang het kettinkje moet zijn, hoe langer het kettinkje, hoe langer de neus kan worden. Plak het kettinkje aan de achterkant aan twee kanten vast met plakband.
- Portret met Jeroens figuren. Je kunt de Bosch-figuren natekenen of schilderen, maar je kunt ze ook gebruiken om in foto's te zetten. Daag de kinderen uit om een foto te maken met een aantal figuren erin. De kinderen bepalen zelf de setting. Bespreek van tevoren het belang van de achtergrond. Staat er iemand in beeld? Staan er dingen in beeld die afleiden? Wat wil je laten zien met de foto? Print de mooiste foto's.
- Jeroen in Den Bosch: Jheronimus Bosch heette eigenlijk Jheronimus van Aken. Bosch werd zijn 'artiestennaam'. Den Bosch was dus voor Jeroen een belangrijke plek.
  - Bekijk samen het schilderij: de Lakenmarkt. Jeroen Bosch heeft hier zijn eigen huis in Den Bosch getekend: het is het zevende huis van rechts.
  - Verdeel de groep in kleinere groepjes en geef de volgende opdrachten:
    1. Zoek op internet een plaatje van het huis waar Jeroen Bosch opgroeide.
    2. Zoek op internet een plaatje van het huis waar Jeroen woonde en werkte.
    3. Zoek op internet een plaatje van de Sint-Janskathedraal en plaatjes van de figuren van Jeroen Bosch die in de dakgoten te zien zijn.
    4. Zoek op internet een plaatje van het Zwanenbroedershuis, een broederschap waar Jeroen Bosch lid van was.
    5. Zoek op internet een plaatje van de plek waar Jeroen Bosch begraven ligt.
      - (Extra opdracht: Zoek niet alleen de plaatjes, maar ook informatie erbij. Print de plaatjes en maak er een grote, gezamenlijke collage van. Tip! Gebruik ook Google Earth of Google maps om aan beeldmateriaal te komen.)
- Interactief schilderij: Benodigheden: login voor Thinglink.
  - De kinderen kiezen zelfstandig of in tweetallen een schilderij van Jeroen Bosch. Ze maken er met behulp van Thinglink een interactief schilderij van. Ze benoemen zoveel mogelijk wat ze zien. Ze maken figuren uit het schilderij aanklikbaar. (Daag de kinderen uit om creatief in hun omschrijvingen te zijn. Dus niet: hond, maar: de hond kijkt naar de Marskramer. En als ze er meer over weten: Jeroen Bosch schilderde honden als symbool voor de duivel.)
- Levensloop Jeroen: Laat de kinderen een tijdlijn maken van het leven van Jeroen Bosch. Maak er een groepswerk van. De kinderen onderzoeken zelf het leven van Jeroen en bijzonderheden die het vermelden waard zijn. De tijdlijn kan ook online gemaakt worden, met een mediatool zoals Timerime.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardigheidendoel)

- Hoe gaat de kunst zich verder ontwikkelen? Wat wordt de volgende stroming? (Creatief denken.)
- Ik leg verbanden tussen de kunstwerken en de tijd waarin het gemaakt is (Vervanden leggen.)
- Stel je leefde in ... tijd, hoe zou jij de ontwikkelingen uit die tijd hebben uitgedrukt in kunst? (Perspectief nemen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie/ waardebeoordeling.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Onderwerp 3: De Renaissance

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik weet dat in de Renaissance werd teruggekeken naar de Grieken en Romeinen.
- Ik kan enkele nieuwe ontwikkelingen in de Renaissance benoemen.
- Ik weet waarom de Renaissance wedergeboorte (van de klassieke oudheid) betekent.
- Ik ken twee grote kunstenaars uit de Renaissance: Leonardo DaVinci en Michelangelo.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Laat een schilderij zien uit de verschillende perioden die je wil behandelen. Laat de leerlingen de schilderijen bekijken en sorteren op volgorde. Wat kwam er eerst en wat daarna? Waar baseren ze dat op? Wat denken ze dat de kenmerken zijn uit de verschillende tijden? Hebben ze nog vragen over de schilderijen?
- Bekijk online de tijdlijn met allerlei voorbeelden van kunst. Laat de leerlingen noteren wat ze zien veranderen als je verder gaat in de tijd:
<https://artsandculture.google.com/time?date=1980>
- Laat een paar beroemde schilderijen uit het tijdvak zien en praat aan de hand van het schilderij over wat er in die tijd gebeurde.
- Laat een kunstwerk zien uit de periode die je gaat behandelen en pas de see-think-wonder werkvorm toe (zie Denkbubbel werkvormenboek).
- Laat de kinderen opzoeken wat CARPE DIEM betekent en wat dat met de Renaissance te maken heeft. Waarom is deze spreuk nog altijd geliefd bij mensen?
- Neem de tijdlijn van de Renaissance door.
- 2 grote kunstenaars uit de Renaissance zijn Leonardo DaVinci en Michelangelo. Ze probeerden alle twee iets nieuws te doen. Wat maakte deze kunstenaars zo groot?
- De kunstenaars in de Renaissance moesten een 'homo universalis' zijn. Bespreek na het kijken van de video met een klasgenoot wat hiermee wordt bedoeld.
<https://www.youtube.com/watch?v=mhJHbynQbj4&t=3s>

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Inspiratiefilmpje over kenmerken van de Renaissance:
<https://www.youtube.com/watch?v=kSLuYZm9zag> [bb]

Filmpjes:

- Verschillende kunstbeelden van beroemde kunstenaars uit de Renaissance:
<https://www.youtube.com/watch?v=UMIIncea5k4> [mb/bb]
- Mona Lisa praat over haar schilderij:
<https://www.youtube.com/watch?v=feqbOvVWG6Q> [mb/bb]

Teksten:

- Tekst over Leonardo DaVinci: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/leonardo-da-vinci> [mb/bb]
- Tekst over de Renaissance: <https://www.examenoverzicht.nl/geschiedenis/renaissance> [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Schaal van vijf: kinderen geven aan in hoeverre ze het begrepen hebben.
- Maak met behulp van een rap/liedje/canon/yell een samenvatting van het onderwerp/de tekst.
- Zoek buiten verstopte themawoorden en maak daar een zin mee, orden deze, etc.
- Loop naar het goede antwoorden de klas in verschillende hoeken.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Maak met elkaar een tijdlijn van de geschiedenis met hierbij kunstwerken uit die tijd en kenmerken van kunst uit die tijd. Zo ontstaat er een duidelijk overzicht en kunnen de leerlingen de verbanden goed zien.
- Hoe zal de kunst zich verder gaan ontwikkelen? De kinderen bedenken hoe de tijdlijn verder gevuld gaat worden in de toekomst.
- Maak een kunststromingen - harmonicaboekje waarbij de kinderen na elke behandelde kunststroming hun boekje aanvullen met een stukje uit die tijd.
- Beeld schilderijen die jullie in de les hebben gesproken uit. Kunnen de andere kinderen raden om welk schilderij het gaat?
- Maak een foto waarop je een schilderij nabootst.
- Bewerk een foto online waarin je hem steeds bewerkt naar de eigenschappen van kunst in verschillende tijdvakken.
- De Renaissance betekent 'Wedergeboorte'. Laat kinderen vragen verzamelen en antwoorden zoeken en speel het spel Mening of feit. De leerlingen schrijven meningen en feiten op. Deze verdeel je vervolgens over de klas, zodat iedereen 4 kaartjes in zijn handen heeft. De meningen moeten in de bak links in de klas komen te liggen en de feiten rechts.
- Bekijk het schilderij van Leonardo Da Vinci: Laatste Avondmaal. Maak een vragenblad waarbij de kinderen op zoek gaan naar de antwoorden. Vragen als:
  - Wie staan er op het schilderij?
  - Waarom is dit schilderij gemaakt?
  - Wie is de vrouw bij het laatste avondmaal?
  - Hoeveel kost het schilderij?
- Bekijk het schilderij van Leonardo Da Vinci: Mona Lisa. Laat de kinderen zich kleden als Mona Lisa en poseren en kijken als Mona Lisa en maak foto's. Wall of Fame! Daarbij kunnen de kinderen een lijst schrijven met 10 weetjes over de Mona Lisa.

<https://www.alletop10lijstjes.nl/mona-lisa/> Teken de Mona Lisa in een modern jasje.
(Zie bijlage 3)

- Laat de kinderen met een stuk tape een tekenpapier onder hun tafel plakken en een tekening maken terwijl ze op hun rug liggen. MB met krijt of kleurpotlood en BB met olie- of acrylverf. Houd na afloop een klassendiscussie over hoe het voelde om op deze manier te werken en vertel erbij dat Michelangelo dit 5 jaar lang deed in de Sixtijnse Kapel!
- Michelangelo's sculpturen, zoals de David, waren uit marmer gebeiteld in plaats van gemodelleerd uit klei. Geef de kinderen een stuk zeep en kleine hamers en beitels. Laat de kinderen een object maken uit het stuk zeep. (Eventueel ook met mesjes)

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardigheidsdoel)

- Hoe gaat de kunst zich verder ontwikkelen? Wat wordt de volgende stroming? (Creatief denken.)
- Ik leg verbanden tussen de kunstwerken en de tijd waarin het gemaakt is (Vervanden leggen.)
- Stel je leefde in ... tijd, hoe zou jij de ontwikkelingen uit die tijd hebben uitgedrukt in kunst? (Perspectief nemen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie/ waardebeoordeling.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Onderwerpen voor verdiepende les

Kennisdoelen/onderwerpen

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.
- Ik weet wat Pop art is en herken verschillende kunstwerken.
- Ik weet wanneer Pop art is ontstaan.
- Ik kan Pop art koppelen aan de ontwikkelingen in de 20^e eeuw.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Laat een schilderij zien uit de verschillende perioden die je wil behandelen. Laat de leerlingen de schilderijen bekijken en sorteren op volgorde. Wat kwam er eerst en wat daarna? Waar baseren ze dat op? Wat denken ze dat de kenmerken zijn uit de verschillende tijden? Hebben ze nog vragen over de schilderijen?
- Bekijk online de tijdlijn met allerlei voorbeelden van kunst. Laat de leerlingen noteren wat ze zien veranderen als je verder gaat in de tijd:
<https://artsandculture.google.com/time?date=1980>
- Laat een paar beroemde schilderijen uit het tijdvak zien en praat aan de hand van het schilderij over wat er in die tijd gebeurde.
- Laat een kunstwerk zien uit de periode die je gaat behandelen en pas de see-think-wonder werkvorm toe (zie Denkbubbel werkvormenboek).

Pak de eerder behandelde lesdoelen terug door gericht de voorkennis te activeren. Bijvoorbeeld d.m.v.:

- Verzamel vragen
Leerlingen schrijven vragen op over de kennis die ze zojuist hebben geleerd en stellen deze vragen aan leerlingen al lopend over het plein.
- Hoekenquiz
Je stelt een vraag aan de klas en elke hoek van het klaslokaal representeert een ander antwoord. De leerlingen lopen naar de hoek van hun keuze. Je kunt ook voor een links-rechtsvariant kiezen waarbij je twee antwoorden hebt
Andere variant van de werkvorm hoeken:
Zorg voor verschillende vragen of opdrachten en hang ze op verschillende plekken in de klas op. De leerlingen gaan in kleine groepjes langs de verschillende hoeken en bespreken steeds de vraag of opdracht.
- Sorteren
Geef de leerlingen verschillende plaatjes van bijvoorbeeld dierensoorten of gebeurtenissen uit de geschiedenis. Laat ze deze plaatjes op volgorde leggen of in categorieën sorteren. Waarom hebben ze deze keuzes gemaakt?
- Stellingen & post-it's
Schrijf enkele stellingen op het bord. Deel groene en rode post-it's uit. Laat de leerlingen een groene post-it pakken als ze denken dat de stelling klopt en rood als ze denken dat deze fout is. Op de post-it schrijven ze een onderbouwing zodat je eventuele misvattingen snel kan vinden en bespreken.
- Laat een schilderij van Liechtenstein zien. Wat is de overeenkomst tussen Popart en een stripboek?
- Neem een blik soep mee naar school. Vraag de kinderen: Is dit kunst? Laat daarna een schilderij van Andy Warhol zien.
- Popart is kunst waarin alledaagse voorwerpen (zoals verkeersborden, hamburgers, stripverhalen of soepblikken) als onderwerp worden gebruikt en vaak fysiek in het werk worden verwerkt. Welke voorwerpen halen kinderen uit verschillende afbeeldingen?

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*
- Inspiratieslides: <https://www.lessonup.com/nl/lesson/RWg6msoTZN4KgFZ6v> [bb]
- Lessenserie: <http://popart2012tss.blogspot.com/2013/02/lessenserie-pop-art-de-lessenserie-is.html> [bb]
- Werkbladen over Andy Warhol: <https://popart-andywarhol.weebly.com/aan-de-slag.html> [mb/bb]

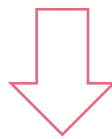
Filmpjes:

- Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*
- Educatief filmpje in het Engels: <https://www.youtube.com/watch?v=DhEyoDCTSDQ> [bb]
- Schooltv: <https://schooltv.nl/video/kunstuur-in-de-klas-massacultuur/> [bb]

Teksten:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*

- Tekst over Andy Warhol: <https://popart-andywarhol.weebly.com/andy-warhol.html> [bb]
- Tekst over Pop art: <https://www.scholieren.com/verslag/werkstuk-ckv-pop-art-9926> [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Schaal van vijf: kinderen geven aan in hoeverre ze het begrepen hebben.
- Maak met behulp van een rap/liedje/canon/yell een samenvatting van het onderwerp/de tekst.
- Zoek buiten verstopte themawoorden en maak daar een zin mee, orden deze, etc.
- Loop naar het goede antwoorden de klas in verschillende hoeken.

Test kort wat voor nieuwe informatie de kinderen hebben geleerd of vraag de kinderen wat ze is opgevallen en wat ze er leuk aan vinden d.m.v. een coöperatieve werkvorm, bijvoorbeeld:

- Wandel - wissel uit: Alle leerlingen verspreiden zich onafhankelijk van elkaar in het lokaal. Als de leerkracht 'Sta stil!' roept, dan stopt iedereen. Elke leerling vormt een duo met degene die het dichtstbij staat. De leerkracht stelt een vraag of geeft een opdracht. De duo's wisselen hun antwoorden uit.
- Tweegesprek op tijd.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormdocument)

- Maak met elkaar een tijdlijn van de geschiedenis met hierbij kunstwerken uit die tijd en kenmerken van kunst uit die tijd. Zo ontstaat er een duidelijk overzicht en kunnen de leerlingen de verbanden goed zien.
- Hoe zal de kunst zich verder gaan ontwikkelen? De kinderen bedenken hoe de tijdlijn verder gevuld gaat worden in de toekomst.
- Maak een kunststromingen - harmonicaboekje waarbij de kinderen na elke behandelde kunststroming hun boekje aanvullen met een stukje uit die tijd.
- Beeld schilderijen die jullie in de les hebben gesproken uit. Kunnen de andere kinderen raden om welk schilderij het gaat?
- Maak een foto waarop je een schilderij nabootst.
- Bewerk een foto online waarin je hem steeds bewerkt naar de eigenschappen van kunst in verschillende tijdvakken.

Kies een werkvorm om de opgedane stof te verwerken, bijvoorbeeld:

- Maak een tekening over het onderwerp.
- Doe een taalronde (combinatie van lezen/schrijven/spreken/luisteren/beeld).
- ABC brainstorm: vul bij iedere letter een woord in uit de tekst of een woord wat met het onderwerp te maken heeft.
- Gedeelde presentatie. Vooral geschikt wanneer leerlingen zelf hun onderwerp van de verdiepende les kiezen.
- Maak jezelf in Popart: Nodig: grote pasfoto, plastic sheet (of een plastic vel dat ook gebruikt wordt om te plastificeren), acrylverf, permanent marker (waterafstotend).
  - Plak een grote pasfoto (ongeveer A5-formaat) achter op een plastic sheet. Het is het handigst als je een zwart-wit foto gebruikt.
  - Trek nu de belangrijkste lijnen die je in de foto ziet over met een zwarte, watervaste stift.
  - Zorg ervoor dat je sommige lijnen dikker maakt dan andere lijnen. Wanneer je de foto van de sheet afhaalt, zie je alleen nog de lijnen van het gezicht. Nu kun je beginnen met schilderen.
  - Je kunt over de zwarte lijnen heen schilderen. Deze blijf je aan de andere kant van de sheet gewoon zien.
  - De achtergrond hoef je niet in te schilderen. Wanneer de verf helemaal opgedroogd is, leg je achter het gezicht een gekleurde A-4'tje. Zo ontstaat een mooie, gekleurde achtergrond.
- Ontwerp een eigen pop art.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Hoe gaat de kunst zich verder ontwikkelen? Wat wordt de volgende stroming? (Creatief denken.)
- Ik leg verbanden tussen de kunstwerken en de tijd waarin het gemaakt is (Vebanden leggen.)
- Stel je leefde in ... tijd, hoe zou jij de ontwikkelingen uit die tijd hebben uitgedrukt in kunst? (Perspectief nemen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie/ waardebeoordeling.)
- Kies een Denkbubbel in je verwerkingsvorm.

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Laat de kinderen hun opdracht aan elkaar presenteren en elkaars werk controleren a.d.h.v. de checklist. (Tip: doe dit in kleine groepjes voor een grotere betrokkenheid en tijdwinst.)

Atelier Aardrijkskunde

Onderwerp 1: Zeven wereldwonderen

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik ken de zeven wereldwonderen en verdiep mij in één van de zeven wereldwonderen.
- Ik kan de wereldwonderen op de kaart aanwijzen en weet wat de relatie is met het land waar het wereldwonder staat.
- Ik weet dat er 7 antieke en 7 moderne wereldwonderen en waarom deze lijst aangepast is.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Introduceer de wereldwonderen met een verhaal Uit in een land hier ver vandaan van Arend van Dam en Alex de Wolf: https://www.pcbdeparel.nl/wp-content/uploads/2017/12/Arend_van_Dam_Alex_de_Wolf-In_een_land_hier_ver_vandaan-min.pdf
Laat de kinderen tekenen wat ze horen.
- Ga door middel van een green screen op reis langs de zeven wereldwonderen. (<https://www.po-skills.nl/inspiratie-2/green-screen>)
- Introduceer de zeven wereldwonderen in een powerpoint en laat de kinderen opzoeken waar ze staan met behulp van een atlas.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Webpad zeven wereldwonderen: <https://webpad-7-wereldwonderen.yurls.net/nl/page/870199> [bb]
- Webkwestie zeven wereldwonderen: <http://www.webkwestie.nl/wereldwonderen/index.htm> [bb]
- Achtergrondinformatie Wat is een wereldwonder?: https://www.nemosciencemuseum.nl/nl/ontdek/wist-je-dat/wat-is-een-wereldwonder/?qclid=Cj0KCQjwpreJBhDvARIsAF1_BU2hGaAkV3AIEE5y92QJ3NGTJztQ_sd9FckE3HvjIYGp6skXTZNRcUoaAs9eEALw_wcB [mb/bb]
- Achtergrondinformatie, filmpjes en foto's over de zeven wereldwonderen en de nieuwe wereldwonderen: <http://www.wereldwonderen.com/> [mb/bb]

Filmpjes:

- Schooltv: <https://schooltv.nl/video/de-piramide-van-cheops-een-graf-voor-de-farao/> [mb/bb]
- De zeven wereldwonderen: <https://www.youtube.com/watch?v=Uy0GDKWS1Ts> [mb/bb]

Teksten:

- Nemo tekst: Wat is een wereldwonder - <https://www.nemosciencemuseum.nl/nl/ontdek/wist-je-dat/wat-is-een-wereldwonder/> [bb]
- Willem Wever: https://willemwever.kro-ncrv.nl/vraag_antwoord/geschiedenis/wat-zijn-de-antieke-zeven-wereldwonderen [mb/bb]
- Tekst over Wereldwonderen: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/wereldwonderen> [mb/bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Hang een vel op in de klas waar je alle nieuwe woorden opschrijft en er later weer op terug komt.
- Maak een woordenboek van de begrippen die horen bij het onderwerp.
- Leg uit aan een klasgenoot waar het verhaal over gaat.
- Maak een mindmap over het onderwerp (woordenschat).

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Maak je eigen top 7 van de wereldwonderen. Wat zet jij op nummer 1? Welke criteria heb je bedacht? Verwerk de criteria in een tabel en maak een poster waarop je het wereldwonder afbeeldt met informatie over de criteria.
- Word expert in één van de zeven wereldwonderen. Ga op internet op zoek naar informatie en maak een informatieboekje/filmpje/lapbook waarmee je de anderen uit je klas over jouw wereldwonder kunt leren.
- Verzin een wereldwonder voor Nederland. Maak een schets en bouw jouw wereldwonder van bijvoorbeeld kosteloos materiaal.
- Maak een tijdlijn van de wereldwonderen, voeg hier de nieuwe wereldwonderen aan toe.
- Maak een reisverslag. Je gaat op reis naar één van de zeven wereldwonderen. Wat zie je? Wat maak je allemaal mee?
- Ontwerp een eigen spel over de zeven wereldwonderen.
- Bouw de Chinese muur na met lego.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardigheidsdoel)

- Wat zou jij maken als je een wereldwonder mocht ontwerpen? (Creatief denken, persoonlijke relevantie.)
- Wat is het verband tussen de kenmerken van het land en het wereldwonder dat daar staat? (Denk aan geloof, landschap, cultuur.) (Vervanden leggen.)
- Maak je eigen top 7 van de wereldwonderen (Waardebeoordeling.)
- Bedenk de bijbehorende criteria. (Vervanden leggen.)
- Bedenk je eigen wereldwonder voor Nederland.

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerp 2: Kunst over de wereld

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik ken een aantal kunstwerken of kunststijlen uit verschillende landen, bijv. van de Aboriginals of uit Afrika.
- Ik kan de kunst verklaren vanuit het land vaan waar het gemaakt, vanuit de cultuur of het landschap en vanuit de Godsdienst.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Ga virtueel op wereldreis en bekijk kunst over de hele wereld, bezoek musea en zoom in op kunstwerken om de details te zien.
<https://www.onderwijsvanmorgen.nl/ovm/lesidee-wereldwijd-kunst-bekijken-in-de-les/>
Laat het doodsmasker van Toetanchamon zien. Laat de kinderen fantaseren over het feit waarom dit een 'doodsmasker' is.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Achtergrondinformatie cultuur Afrikaanse maskers:
https://nl.qwe.wiki/wiki/Traditional_African_masks [bb]
- Achtergrondinformatie over kunst van de Aboriginals:
<https://nl.yourtripagent.com/5504-10-things-you-should-know-about-aboriginal-art> [bb]
- Inspiratieslides over het geheim van Toetanchamon:
<https://www.lessonup.com/nl/lesson/yCduxFJMbjov4YjfY> [bb]

Filmpjes:

- Schooltv over de didgeridoo (vertel erbij dat het met kunst versierd werd):
<https://schooltv.nl/video/de-didgeridoo-blazen-op-een-boomstam/#q=%22aboriginal%22> [mb]
- Afrikaanse kunst: <https://schooltv.nl/video/afrikaanse-maskers-symbool-en-ritueel/#q=afrikaanse%20kunst> [mb/bb]
- Klokhuis over Comedia dell'arte: <https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/1265/maskers> [mb/bb]

Teksten:

- Moderne kunst: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/moderne-kunst> [mb/bb]
- Aboriginals: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/aboriginals> [mb/bb]

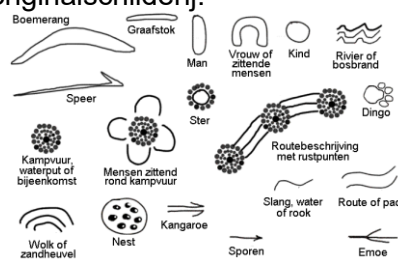
Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Hang een vel op in de klas waar je alle nieuwe woorden opschrijft en er later weer op terug komt.
- Maak een woordenboek van de begrippen die horen bij het onderwerp.
- Leg uit aan een klasgenoot waar het verhaal over gaat.
- Maak een mindmap over het onderwerp (woordenschat).

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Maak een masker of beeld van klei passende bij een land of cultuur.
- Maak een kunstwerk in Japanse stijl, Afrikaanse stijl enz.
- Stippel jouw eigen gekozen dier met typische kleuren die de Aboriginals gebruikten op een zwart blad papier. De kleuren die gebruikt worden zijn die kleuren die uit natuurlijke kleurstoffen uit de omgeving kunnen worden gehaald: wit uit kalk, zwart uit roet, aardetinten uit de grond, blauw uit inkt(vis).
- Versier een boemerang met tekens van de Aboriginals.
- Zoek op internet naar voorbeelden van kunst van Aboriginals en bekijk deze goed. Hieronder zie je de symbolen die Aboriginals gebruiken. Als je de symbolen en de kunst bekeken hebt, gaan de kinderen zelf aan de slag met papier, verf en kwasten en maken zelf zo'n Aboriginalschilderij.

- Komedie, drama, cabaret, poppenkast: er zijn verschillende vormen van toneelvoering. Maar wat weet jij over Commedia dell'arte? Maak een werkstuk (PowerPoint, presentatie, muurkrant, etc.) waarin je een antwoord geeft op de volgende vragen:
  - Beschrijf kort de betekenis van 'commedia dell'arte'. Wat is de oorspronkelijke toneelvorm van deze term?
  - In welke periode in deze toneelvorm ontstaan en waarom?
  - Er werd gespeeld met vaste personages. Geef een omschrijving van de volgende figuren: pulcinella – arlecchino - gil zanni – pantalone
  - Er werden maskers gebruikt om het personage te benadrukken en er zich achter te verbergen. Bekijk een stukje van Cirque Du Soleil en vergelijk dit met de Commedia dell'arte.
- Herschrijf de personages uit het Commedia dell'arte voor een toneelstuk wat past in deze tijd. Bijvoorbeeld: In deze tijd zijn er geen kooplieden meer, verzin een

soortgelijke als de koopman, misschien zoals de Softwaremagnaat Bill Gates van Microsoft. Pantalone zou dus in jouw hedendaagse toneelstuk Bill Gates kunnen heten. Schrijf een scène uit de commedia dell'arte met jouw eigen personages en voer hem in groepsverband uit.

- Maak een masker alla Comedia Dell'arte met papier maché.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardigheidsdoel)

- Waarom heeft ieder land zijn eigen kunststijl? (Perspectief nemen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerpen voor verdiepende les

Kennisdoelen/onderwerpen

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.
- Ik ken een aantal kunstwerken uit verschillende landen, bijv. van de Aboriginals, de theatermaskers van de Comedia dell'arte uit Italië, etc.
- Ik weet dat moderne kunst ontstond in de tweede helft van de 19e eeuw, tussen 1859 en 1900 en wat dat inhield.
- Ik weet waarom de Beeldenstorm plaatsgevonden heeft en kan het verband leggen tussen kunst en religie.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

Pak de eerder behandelde lesdoelen terug door gericht de voorkennis te activeren. Bijvoorbeeld d.m.v.:

- Placemat
Voor de werkvorm placemat heb je groepjes nodig van drie of vier leerlingen. Er wordt een onderwerp of vraag verteld. Iedere deelnemer vult in één hoek van de placemat zoveel mogelijk ideeën in. Na een paar minuten gaan de leerlingen met elkaar overleggen. Welke ideeën vinden ze het beste? Waar zijn ze het allemaal over eens? Deze ideeën schrijven ze op in het middelste vak. Dit laatste vak kunnen ze presenteren aan de rest van de klas.
Door werkvorm placemat in de typen op google kom je bij documenten van de placemat die je kunt uitprinten en gelijk kunt gebruiken.
- Zoek iemand die
Zoek iemand met het juiste antwoord of de juiste afbeelding bij het woord etc. Doe dit lopend over het plein of speellokaal.
- Mix en koppel
Maak kaartjes met begrippen en omschrijvingen van die begrippen. Geef iedere leerling een kaartje en laat ze op zoek gaan naar juiste paren.
- Welk verhaal is de waarheid?
Vertel twee verhalen over een onderwerp. De leerlingen bespreken met elkaar welk verhaal klopt.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Filmpjes:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*

- Schooltv over de didgeridoo (vertel erbij dat het met kunst versierd werd):
<https://schooltv.nl/video/de-didgeridoo-blazen-op-een-boomstam/#q=%22aboriginal%22> (MB)
- Klokhuis over comedia dell'arte: <https://www.hetklokhuis.nl/tv-uitzending/1265/maskers> (MB/BB)

Teksten:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*

- Achtergrondinformatie over kunst van de Aboriginals: <https://nl.yourtripagent.com/5504-10-things-you-should-know-about-aboriginal-art> (BB)
- Tekst over de Aboriginals: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/aboriginals> (MB/BB)
- Tekst over moderne kunst: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/moderne-kunst> (MB/BB)
- Tekst over de Beeldenstorm: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/de-beeldenstorm> (MB/BB)

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Hang een vel op in de klas waar je alle nieuwe woorden opschrijft en er later weer op terug komt.
- Maak een woordenboek van de begrippen die horen bij het onderwerp.
- Leg uit aan een klasgenoot waar het verhaal over gaat.
- Maak een mindmap over het onderwerp (woordenschat).

Test kort wat voor nieuwe informatie de kinderen hebben geleerd of vraag de kinderen wat ze is opgevallen en wat ze er leuk aan vinden d.m.v. een coöperatieve werkvorm, bijvoorbeeld:

- Watch – think – wonder of Read – think – wonder.
  - Lees of bekijk de informatie.
  - Vertel wat je er al allemaal over weet. Wat denk dat het is?
  - Op welke vragen zou je graag antwoord willen hebben of waar ben je nieuwsgierig naar geworden?
- Binnen/buitenkring: Een groepje kinderen staat in een cirkel met de rug naar de cirkel toe. Evenveel kinderen staan hier tegenover. Ze bespreken een vraag of onderwerp met het kind tegenover zich. Op een teken van de leerkracht, wisselt de buitenste kring met de klok mee naar een volgend kind, zodat je steeds een andere gesprekspartner hebt. Met deze gesprekspartner bespreek je de volgende vraag of het volgende onderwerp.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

Kies een werkvorm om de opgedane stof te verwerken, bijvoorbeeld:

- Zie Kunst over de wereld.
- Presenteer wat je weet over het onderwerp in de vorm van een toneelstuk.
- Maak een tableau vivant.
- Verzin een ritme/rap/rijm/versje om de informatie te onthouden.
- Maak een Instagrampost/Wikipediapagina of Facebookpagina over het onderwerp.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppelen aan je werkvorm en vaardigheidsdoel)

Kies een Denkbubbel in je verwerkingsvorm.

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Laat de kinderen hun opdracht aan elkaar presenteren en elkaars werk controleren a.d.h.v. de checklist. (Tip: doe dit in kleine groepjes voor een grotere betrokkenheid en tijdswinst.)

Atelier Kunstgeschiedenis

Onderwerp 1: Historie

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik kan kunstwerken plaatsen op de historische tijdlijn.
- Ik weet dat de kunstgeschiedenis over verschillende kunstdisciplines gaat, zoals architectuur, schilderkunst, beeldhouwkunst, theater, dans, muziek en film.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Bekijk het volgende filmpje: <https://www.youtube.com/watch?v=NfnSgYqM4M>
Ga in gesprek met kinderen waarom Amira iedereen verbijstert.
- Doe een estafette met verschillende kunstdisciplines en bijbehorende afbeeldingen. Leg van tevoren uit welke kunstdisciplines er zijn en leg eventueel uit wat hierbij hoort of wordt gedaan: architectuur, schilderkunst, beeldhouwkunst, theater, dans, muziek en film.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden)

(tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Kunst op de tijdlijn: <https://www.mad-art.eu/nl/kunststromingen> [bb]
- Lesmateriaal over opera: <https://www.operaballet.nl/en/node/2033> [mb/bb]
- Lesideeën: <https://leesbevorderingindeklas.nl/book-review/schilderkunst-eeuwen-heen/> [bb]
- Achtergrondinformatie muziekstijlen: <https://www.muzikaleontdekkingen.nl/muzieksoorten/> [bb]

Filmpjes:

- Wat is opera?: <https://schooltv.nl/video/wat-is-opera-bijzondere-muziek-met-een-verhaal/#q=opera> [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje architectuur: <https://www.youtube.com/watch?v=H-W6ZoZkcRw> [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje schilderkunst: <https://www.youtube.com/watch?v=HaSXMvuOjZ0> [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje beeldhouwkunst: <https://www.youtube.com/watch?v=Jh6QiH9ZVSk> [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje theater: <https://www.youtube.com/watch?v=2tV4FTzKmJw> [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje dans: https://www.youtube.com/watch?v=Glw_yfBr8E [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje muziek: <https://www.youtube.com/watch?v=7uxF9CsxW88> [mb/bb]
- Inspiratiefilmpje film: https://www.youtube.com/watch?v=FiUIPK4V_40 [mb/bb]

Teksten:

- Nederlandse schilderkunst: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/nederlandse-schilderkunst> [mb/bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Wat wordt er bedoeld met een kunststroming? Laat enkele kinderen aan het woord.
- Hoe zag een schilderij in de stijl van De Stijl eruit? Teken een klein Stijl-schilderij.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormdocument)

- Maak een tijdlijn van de kunst over bekende kunstenaars en de kunststijlen.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Hoe werd er vroeger over deze kunststijl gedacht? Was het gelijk een bekende stroming? (Perspectief nemen.)
- Hoe kun je jezelf in een bestaand schilderij verwerken? Hoe kunnen we elementen uit verschillende schilderijen verwerken in één zoekplaat? (Creatief denken.)
- Maak een overzicht van de kunstenaars met hun kunststijlen erbij. Hoe lopen de kunststromingen in elkaar over? (Vervanden leggen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie, waardebeoordeling.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerp 2: Kunst beschouwen

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik kan kunst beschouwen.
- Ik kan onderscheid maken bij verschillende kunstvormen in vorm, kleur, textuur en compositie.
- Ik kan reflecteren op mijn eigen werk.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Laat steeds een klein stukje van een bekend schilderij zien. Herkennen ze het schilderij?
- Met de kunstkaartjes uit bijlage 4 daag je de kinderen uit om langer te kijken en het kunstwerk beter te leren kennen.
- Kunstkaart maken: schilders hebben als uitgangspunt vaak een gevoel. Ze willen een beeld weergeven; hoe mensen toen dachten, leefden of zich voelde. De kinderen kiezen uit een gedichtenstapel een gedicht uit. Hiervan maken ze een kunstkaart. Ze gaan zelf het beeld erbij maken wat ze door het gedicht krijgen. Ze mogen zelf weten hoe ze dit gaan doen; een beetje abstract of naar de werkelijkheid. Ze moeten goed opletten op kleurgebruik, licht/donker, groot/klein etc. Eventuele uitloopopdracht: Schrijf het gedicht op de achterkant van de kaart (of het stukje wat het beste bij hun tekening past). Natuurlijk schrijven ze ook de titel erbij.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Lesbrieft over kunst beschouwen:
https://www.hardenberg.nl/fileadmin/documenten/Kunst_in_Hardenberg/Kunstroute/Lesbrief_kunstbeschouwingsgesprek.pdf [mb/bb]
- Beschouwen en reflecteren met kinderen van het SLO:
https://www.123lesidee.nl/files/In_20gesprek_20met_20het_20beeld.pdf [mb/bb]

Filmpjes:

- Wat is kunst?: <https://schooltv.nl/video/wat-is-kunst-schilderijen-of-andere-kunstwerken-die-mensen-raken/#q=kunst%20beschouwen> [mb/bb]

Teksten:

- Kunst of kitsch: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/kunst-of-kitsch> [mb/bb]
- Tekst over beeldaspecten (bijlage 6).

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Wat wordt er bedoeld met een kunststroming? Laat enkele kinderen aan het woord.
- Hoe zag een schilderij in de stijl van De Stijl eruit? Teken een klein Stijl-schilderij.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormdocument)

- Maak samen met de klas een zoekplaat waarin jullie allerlei elementen verwerken uit verschillende schilderijen. Het wordt dus één nieuw schilderij waarin allerlei bekende elementen zijn verwerkt.
- Kies een beroemd schilderij uit, meng de kleuren met verf en schilder het schilderij heel precies over.
- Teken jezelf in een bestaand schilderij en zorg dat je deel uitmaakt van de context van het schilderij.
- Maak van een krabbel een schilderij. Zet je pen op een vel papier en maak allerlei krabbels, krullen, lijnen etc. zonder je pen van het papier te halen. Als er genoeg lijnen op je vel staan haal je je pen eraf en ga je kijken welke vormen je kan zien in je krabbels. Maak hier een schilderij van door bijvoorbeeld de vlakken tussen de krabbels in te beschilderen of door de lijnen over te trekken.
- Laat 3 verschillende schilderijen zien van Hundertwasser.

Je ziet dat Hundertwasser veel dorpen/steden schildert. Vraag de kinderen:

- Kun jij net zoals Hundertwasser de wereld veranderen?
- Hoe zou jij willen dat de wereld er uitziet?
- Zou je graag willen dat er veel flatgebouwen staan of boerderijen met weilanden of kies je voor iets heel anders?
- Is het in jouw wereld dag of nacht? Of misschien wel allebei.

Als de kinderen deze vragen hebben beantwoord, laat je ze hun stad of dorp tekenen. Denk daarbij aan wat Hundertwasser ook gebruikt: torentjes, huizen, ramen en deuren, lollybomen, tranen en gezichten, golvende lijnen en omkaderde vlakken. Zorg ervoor dat het blad helemaal vol staat, want dat deed Hundertwasser ook. Als ze klaar zijn met tekenen, gaan ze het met potlood (dik) inkleuren. Zorg ervoor dat het schilderij er vrolijk uit komt te zien zoals een echte Hundertwasser!

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Hoe werd er vroeger over deze kunststijl gedacht? Was het gelijk een bekende stroming? (Perspectief nemen.)
- Hoe kun je jezelf in een bestaand schilderij verwerken? Hoe kunnen we elementen uit verschillende schilderijen verwerken in één zoekplaat? (Creatief denken.)

- Maak een overzicht van de kunstenaars met hun kunststijlen erbij. Hoe lopen de kunststromingen in elkaar over? (Verbanden leggen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie, waardebeoordeling.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerp 3: Belangrijke kunstenaars en kunststromingen

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik heb kennis van de belangrijke kunstenaar Rembrandt van Rijn. (Canon)
- Ik heb kennis van de belangrijke kunststroming De Stijl.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Lees een verhaal voor uit: Een hele kunst van Arend van Dam en Alex de Wolf
- Laat de leerlingen verschillende schilderijen bekijken en op volgorde leggen van mooist naar minst mooist, oud naar nieuw, sorteert de schilderijen op stromingen/technieken. Gebruik hiervoor de canon van de kunstgeschiedenis: <https://kunstvensters.com/kunstgeschiedenis/canon/>
- Vensterles over De Stijl: <https://www.canonvannederland.nl/stijl/lessen/vensterles-de-stijl>
- Vensterplaat Rembrandt van Rijn: <https://www.canonvannederland.nl/nl/vensterplaten/vensterplaat-rembrandt>

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Lespakket met ook een verhaal over de Stijl: <http://www.rianvisser.nl/downloads/DeStijlenGerritRietveld-1900-1950.pdf> [mb/bb]
- Vier lessen over Rembrandt met onderzoeksvragen: <https://www.rijksmuseum.nl/nl/gouden-eeuw/het-verhaal-over-de-nachtwacht> [bb]
- Webpad beroemde schilders: <https://webpad-schilders.yurls.net/nl/page/651990> [bb]
- Informatie over de Stijl: <https://www.canonvannederland.nl/nl/stijl> [mb/bb]
- In deze powerpoints staat steeds een schilder, beeldhouwer, tekenaar, architect of volk centraal. Aan de hand van een dia bespreek je verschillende aspecten van deze kunstenaars en krijgen de kinderen een beeld van hun leven, stijl en werkwijze. Aan het einde van elke powerpoint staat een leuke opdracht om zelf mee aan de slag te gaan. <https://www.juf-milou.nl/index.php?q=Groep%205&m=Beeldende%20vorming> [mb/bb]
- Interactieve schoolplaat van de Nachtwacht: <https://schooltv.nl/link/achter-de-nachtwacht/#q=rembrandt> [bb]

Filmpjes:

- Filmpje de etsen van Rembrandt: <https://schooltv.nl/video/de-etsen-van-rembrandt-rembrandt-in-zwart-wit/#q=rembrandt> [mb/bb]
- Filmpje: Het leven van Rembrandt ging niet over rozen - <https://schooltv.nl/video/het-leven-van-rembrandt-het-leven-van-rembrandt-ging-niet-over-rozen/> [bb]
- Filmpje stijl van de late Rembrandt: <https://schooltv.nl/video/rembrandt-het-leven-is-een-schouwtoneel-stijl-van-de-late-rembrandt/#q=rembrandt> [bb]
- Klokhuis over de Stijl: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-maakt-geschiedenis-de-stijl/#q=De%20Stijl> [bb]
- Aflevering Vroeger en zo: Rembrandt - <https://schooltv.nl/video/vroeger-zo-rembrandt/#q=rembrandt> [bb]
- Marten en Oopjen stellen zich voor: <https://www.youtube.com/watch?v=d3Y-wTlErM> [mb/bb]

Teksten:

- Moderne kunst: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/moderne-kunst> [mb/bb]
- De Stijl: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/de-stijl> [mb/bb]
- Vincent van Gogh: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/vincent-van-gogh> [mb/bb]
- Rembrandt van Rijn: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/rembrandt> [mb/bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Wat wordt er bedoeld met een kunststroming? Laat enkele kinderen aan het woord.
- Hoe zag een schilderij in de stijl van De Stijl eruit? Teken een klein Stijl-schilderij.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Maak een ets net als Rembrandt.
- Ontwerp je eigen meubel in de Stijl.
- Maak een kwartet over bekende kunstenaars, hun kunstwerken en de jaartallen. Verdeel de kunstenaars over de kinderen en vorm samen een kwartet. Spelenderwijs leren de leerlingen zo over de kunstgeschiedenis.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Hoe werd er vroeger over deze kunststijl gedacht? Was het gelijk een bekende stroming? (Perspectief nemen.)
- Hoe kun je jezelf in een bestaand schilderij verwerken? Hoe kunnen we elementen uit verschillende schilderijen verwerken in één zoekplaat? (Creatief denken.)
- Maak een overzicht van de kunstenaars met hun kunststijlen erbij. Hoe lopen de kunststromingen in elkaar over? (Vervanden leggen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie, waardebeoordeling.)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Onderwerpen voor verdiepende les

Kennisdoelen/onderwerpen

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.
- Kies een kunstenaars/kunstenares (Nederlands of buitenlands) en verdiep je in deze persoon (wat voor kunst maakt hij/zij, waar komt hij/zijn vandaan, plaats deze persoon/kunstwerken op een tijdlijn).
- Ik weet dat literatuur een kunstvorm is.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

Pak de eerder behandelde lesdoelen terug door gericht de voorkennis te activeren.

Bijvoorbeeld d.m.v.:

- Deel uit en wissel
Iedere leerling schrijft een onderwerp bijgaande het thema op papier en lopen daar mee over het plein. Aan iedere leerling die ze tegenkomen vragen welke kenmerken er bij het onderwerp passen en dat schrijven ze op.
- Kaartjes met herhaalvragen
Je geeft leerlingen bepaalde stof (bijvoorbeeld herhaalde oefenzinnen bij talen) en deelt de kaartjes met de zin erop uit. Je geeft de leerlingen ongeveer 45 seconden om de vraag te beantwoorden en daarna schuift het kaartje door naar de volgende leerling in de klas. Ik zou aanraden om hiervoor een doordraaischema te maken. De volgende leerling beantwoordt dan weer dezelfde vraag (of vertaalt de zin) die voor hem of haar nieuw is. Zodoende herhalen de leerlingen verschillende oefenzinnen.
- Begrippen noemen en uitleggen
Je noemt een behandeld begrip uit de vorige les of een begrip dat past bij de te behandelen stof en laat de leerlingen het begrip aan elkaar uitleggen. Daarna laat je het goede antwoord zien. Je kunt meeluisteren of de leerlingen het begrip beheersen.
- Elkaar bevragen
De leerlingen krijgen een set vragen en moeten elkaar hierover bevragen. Je kunt onder de vraag of achter op het kaartje het antwoord zetten zodat de leerlingen als ze het niet weten ook het goede antwoord krijgen. Je kunt meeluisteren of de leerlingen het begrip beheersen.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Filmpjes:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*

- Klokhuis, Frida Kahlo: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-frida-kahlo/#q=trefwoord%3A%22kunstenaar%22>. [bb]
- Klokhuis, Escher: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-escher/#q=trefwoord%3A%22kunstenaar%22>. [bb]
- Beroemdste schilderijen aller tijden: https://www.youtube.com/watch?v=Y65_Qs1Wq0w. [mb/bb]
- Jeugdjournaal, Geheimzinnige Banksy vertelt hoe hij zijn kunst maakt: <https://www.youtube.com/watch?v=9J9iaA2JDwA>. [mb/bb]
- Jeugdjournaal, wie is Banksy?: <https://www.youtube.com/watch?v=CP2xVW1emU4> [bb].

Teksten:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden. *Suggesties:*

- Lees een verhaal uit Een hele kunst... van Arend van Dam en Alex de Wolf. [mb/bb]
- Lees een stukje uit het boek Banksy ontmaskerd, van Manon Berns. [bb]
- Annie M.G. Schmidt:
<https://www.canonvannederland.nl/nl/anniemgtschmidt?audience=groep7en8>
- Interactieve schoolplaat Escher: <https://schooltv.nl/link/de-metamorfose-van-escher/#q=trefwoord%3A%22kunstenaar%22>. [mb/bb]
- Achtergrond informatie over beroemde kunstenaars in de abstracte kunst: <https://maassluismuseum.nl/de-10-meest-beroemde-kunstenaars-van-abstracte-kunst-en-hun-meesterwerken/>. [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Wat wordt er bedoeld met een kunststroming? Laat enkele kinderen aan het woord.
- Hoe zag een schilderij in de stijl van De Stijl eruit? Teken een klein Stijl-schilderij.

Test kort wat voor nieuwe informatie de kinderen hebben geleerd of vraag de kinderen wat ze is opgevallen en wat ze er leuk aan vinden d.m.v. een coöperatieve werkvorm, bijvoorbeeld:

- Papegaaienspel: vertel een kort verhaaltje over jouw ontdekkingen, de andere zegt je na.
- Tweepraat. Noem om de beurt iets wat jullie nieuwe hebben geleerd.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

Kies een werkvorm om de opgedane stof te verwerken, bijvoorbeeld:

- Krant maken. Laat leerlingen over hun onderwerp een artikel schrijven. Alle onderwerpen samen vormen een krant over het thema. Vooral geschikt wanneer leerlingen zelf hun onderwerp van de verdiepende les kiezen.
- Maak een weetjesmuur over het onderwerp van de verdiepende les. Vooral geschikt wanneer het onderwerp van de verdiepende les voor alle leerlingen hetzelfde is.
- Maak een quiz over het onderwerp (socrative.nl/kahoot.it/prowise.com/padlet.com). Vooral geschikt wanneer het onderwerp van de verdiepende les voor alle leerlingen hetzelfde is.
- Neem een korte vlog op over het onderwerp.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebepaling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Hoe werd er vroeger over deze kunststijl gedacht? Was het gelijk een bekende stroming? (Perspectief nemen.)
- Hoe kun je jezelf in een bestaand schilderij verwerken? Hoe kunnen we elementen uit verschillende schilderijen verwerken in één zoekplaat? (Creatief denken.)
- Maak een overzicht van de kunstenaars met hun kunststijlen erbij. Hoe lopen de kunststromingen in elkaar over? (Verbanden leggen.)
- Wat vind je van de kunstwerken? Wat is jouw mening? (Persoonlijke relevantie, waardebeoordeling.)

Kies een Denkbubbel in je verwerkingsvorm.

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen.

Laat de kinderen hun opdracht aan elkaar presenteren en elkaars werk controleren a.d.h.v. de checklist. (Tip: doe dit in kleine groepjes voor een grotere betrokkenheid en tijdwinst.)

Atelier Techniek

De onderwerpen die in dit atelier aan bod komen, kunnen ook worden behandeld in de keuzeateliers.

Onderwerp 1: Beeldhouwen

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik weet wat perspectief in een beeldhouwwerk is.
- Ik kan iets persoonlijks toevoegen aan mijn waarneming.
- Ik kan verschillende technieken toepassen tijdens het beeldhouwen.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- De meesten kennen inmiddels de game Minecraft. In deze digitale blokkendoos/legowereld kun je als speler eigen alles bouwen en ontwerpen wat je wilt. Een leuk element hierbij is dat je als een digitale beeldhouwer 'blokjes' uithakt, om zo bepaalde vormen te maken. [3D slash](#) is een website die op dezelfde manier omgaat met het ontwerpen in 3D. Je begint met een groot blok, en hebt alle tools om deze uit te hakken naar een ontwerp naar smaak. Hierdoor kun je direct aan de slag.
- Zorg voor een open ruimte, zoals het speellokaal. Laat de kinderen met z'n tweeën tegenover elkaar staan. De een is de beeldhouwer en de ander doet zijn ogen dicht. De beeldhouwer gaat in een rare houding staan. Het kind met de ogen dicht voelt op de tast hoe de ander staat en probeert het zo goed mogelijk na te doen. Dan mag diegene de ogen opendoen en kijken of het beeld inderdaad klopt.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- Inspiratiepagina Pinterest: <https://nl.pinterest.com/kunstenkolder/beeldhouwen-met-kinderen-stonecarving-with-kids/>
- <http://www.steljevoor010.nl/zelfdoen/beeldend/> [mb/bb]

Filmpjes:

- <https://schooltv.nl/video/beeldhouwen-uit-steen-hoe-doe-je-dat/#q=beeldhouwen> [bb]
- <https://schooltv.nl/video/perspectief-perspectief-in-beeldhouwen/#q=beeldhouwen> [bb]

Teksten:

- Tekst over beelden: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/beelden-buiten> [mb/bb]
- Tekst over perspectief: <https://maken.wikiwijs.nl/userfiles/f1e965ba6f66e3592a617ad825a97754f3580353.pdf> [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Vertaal een bouwtekening naar een maquette (vertaal 2D naar 3D).
- Demonstreer aan de hand van zelfgemaakte foto's wat je hebt geleerd over het onderwerp.
- Leg uit in een rollenspel/drama/gebarentaal wat je weet over het onderwerp.
- Laat met poppen/figuurtjes zien wat je weet over het onderwerp.
- Presenteer wat je weet over het onderwerp in de vorm van een toneelstuk.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Klei een totempaal.
- Maak een beeld met gasbeton, piepschuim of speksteen (raspen, vijlen en polijsten).
- Organiseer een workshop beeldhouwen door een plaatselijke kunstenaar.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Waar heb je al eens beeldhouwwerken gezien? (Onderzoeken)
- Wat vond je van die beeldhouwwerken? (Persoonlijke relevantie)
- Had het beeldhouwwerk een betekenis? (Vervanden leggen)
- Weet jij het verschil tussen fotograferen nu en vroeger? (Vervanden leggen)
- Wat voor verschillende soorten foto's ken je? (Creatief denken)
- Maak je zelf weleens foto's? (Persoonlijke relevantie)
- Wat doet een architect precies? (Onderzoeken)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Onderwerp 2: Fotografie

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik ken de verschillende termen die bij fotografie horen, zoals sluitertijd, belichtingstijd, negatief, ontwikkelen en fixeren.
- Ik heb kennis van de verschillen tussen fotograferen van vroeger en nu.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Quiz over foto's maken: <https://schooltv.nl/link/timo-en-finne-de-fotograaf/#q=fotografie>
- Laat de kinderen een foto meenemen die zijzelf of een bekende gemaakt heeft en die zij heel mooi vinden. Waarom deze foto?

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden)

(tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

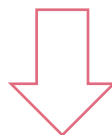
- Inspiratieslides: <https://www.lessonup.com/nl/lesson/adpKD4RrCarqAxdPr> [mb]
- Lespakket De wereld in een klik: https://issuu.com/fotodok/docs/wereldineenklik_impressie_lln_po [mb]

Filmpjes:

- <https://schooltv.nl/video/hoe-maak-je-een-miniaturfoto-een-miniaturwereld-in-een-foto/#q=fotografie> [mb]
- <https://schooltv.nl/video/fotografie-wat-doet-een-fotograaf/#q=fotografie> [mb]
- <https://schooltv.nl/video/fotografie-wat-is-de-werkelijkheid/#q=fotografie> [mb]

Teksten:

- Tekst over fotografie: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/fotografie> [mb]
- Tekst over de Geschiedenis van fotografie: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/de-geschiedenis-van-de-fotografie> [mb]
- Tekst over hoe je fotograaf kunt worden: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/zo-word-je-fotograaf> [mb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Vertaal een bouwtekening naar een maquette (vertaal 2D naar 3D).
- Demonstreer aan de hand van zelfgemaakte foto's wat je hebt geleerd over het onderwerp.

- Leg uit in een rollenspel/drama/gebarentaal wat je weet over het onderwerp.
- Laat met poppen/figuurtjes zien wat je weet over het onderwerp.
- Presenteer wat je weet over het onderwerp in de vorm van een toneelstuk.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Zelf een camera obscura maken. <https://www.nvon.nl/leswerk/een-camera-obscura-met-weinig-materiaal> of <https://www.grobet.be/nl/blog/je-eigen-camera-obscura-maken-dit-heb-je-nodig> of <https://www.spelactief.nl/activiteiten/techniek-wetenschap/camera-obscura-maken>
- Maak een miniatuurfoto met legopoppetjes of playmobil.
- Maak leuke foto's met stoepkrijt.

- Maak twee portretfoto's van een klasgenoot. Op de eerste ben je herkenbaar, op de tweede niet. De fotograaf bepaalt hoe er wordt gefotografeerd. Denk aan licht, achtergrond etc.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Waar heb je al eens beeldhouwwerken gezien? (Onderzoeken)
- Wat vond je van die beeldhouwwerken? (Persoonlijke relevantie)
- Had het beeldhouwwerk een betekenis? (Vebanden leggen)
- Weet jij het verschil tussen fotograferen nu en vroeger? (Vebanden leggen)
- Wat voor verschillende soorten foto's ken je? (Creatief denken)
- Maak je zelf weleens foto's? (Persoonlijke relevantie)
- Wat doet een architect precies? (Onderzoeken)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Onderwerp 3: Architectuur

Kennisdoelen/onderwerpen

- Ik weet wie Gaudí was en ken enkele beroemde gebouwen van hem.
- Ik weet wat de taken van een architect zijn.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

- Maak een druipkasteel (la Sagrada Familia) met zand en water.
- Teken het boven/zijaanzicht van een bouwwerk/ruimte.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Lespakketten:

- <https://barcelonapagina.nl/gebouwen-gaudi.html> [mb/bb]
- Zijn dieren goede architecten? <https://www.nemosciencemuseum.nl/nl/ontdek/wist-je-dat/zijn-dieren-goede-architecten/> [mb/bb]

Filmpjes:

- Klokhuis over de architect: <https://schooltv.nl/video/het-klokhuis-architect/> [mb/bb]

Teksten:

- Willem Wever over een architect: https://willemwever.kro-ncrv.nl/vraag_antwoord/wetenschap-techniek/wat-doet-een-architect-precies [mb/bb]
- Hoe word je een architect?: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/zo-word-je-architect> [mb/bb]
- Hoe wordt een huis gebouwd: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/zo-wordt-een-huis-gebouwd> [mb/bb]
- Bouwkunst: <https://www.docukit.nl/spreekbeurt/bouwkunst> [mb/bb]
- Het ontwerpen van gebouwen: [https://cdn3.schooltv.nl/fileadmin/2003 t WO NTR 429001 ontwerpen01.pdf](https://cdn3.schooltv.nl/fileadmin/2003_t_WO_NTR_429001_ontwerpen01.pdf) [mb/bb]
- Architectuur in ontwikkeling: https://cdn3.schooltv.nl/fileadmin/Infoblok/Voortgezet_onderwijs/Overig/D_EW_Architectuur_in_ontwikkeling.pdf [bb]

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Vertaal een bouwtekening naar een maquette (vertaal 2D naar 3D).
- Demonstreer aan de hand van zelfgemaakte foto's wat je hebt geleerd over het onderwerp.
- Leg uit in een rollenspel/drama/gebarentaal wat je weet over het onderwerp.
- Laat met poppen/figuurtjes zien wat je weet over het onderwerp.

- Presenteer wat je weet over het onderwerp in de vorm van een toneelstuk.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

- Klei verschillende gevels.
- Creëer een mozaïekwerk in de stijl van Gaudí. Dit kan met gekleurde papiersnippers, zaden, steentjes, schelpen, kralen, etc. Het mozaïek kan zowel in 2D als in 3D worden gerealiseerd. Hiervoor is het belangrijk dat zijn werk helder wordt beschouwd en er voornamelijk wordt gekeken naar zijn kleurenpalet en zijn mozaïekstijl.
- Knip een plaatje van een gebouw van de Spaanse ontwerper Gaudí doormidden, laat de kinderen de andere helft erbij tekenen.
- Leerlingen krijgen een foto van de Eiffeltoren. Ze knippen de foto in reepjes en gooien hier en daar een reepje weg. Daarna kleven ze de verschillende reepjes op een blad. Tussen elk reepje laten ze wat plaats tussen. De bedoeling is dat ze de ontbrekende reepjes nu zelf aanvullen door te tekenen. Op deze manier krijg je soms heel gekke afbeeldingen van een Eiffeltoren. Bijvoorbeeld een Eiffeltoren die heel lang is of die krom staat.
- Het Ei van Gaudí: Meer dan honderd jaar geleden ontwierp Gaudí een prachtig parkje, het Parc Guell, met banken en beelden van kleurige mozaïek. Versieren kon hij als de beste. Heb jij een idee wat hij met een Paasei zou doen? De kinderen lamineren een ballon met papier-maché en brengen er met stukjes sitspapier een mozaïek op aan.
- De leerlingen ontwerpen hun huis van de toekomst. Met karton maken ze een maquette in 3D.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Waar heb je al eens beeldhouwwerken gezien? (Onderzoeken)
- Wat vond je van die beeldhouwwerken? (Persoonlijke relevantie)
- Had het beeldhouwwerk een betekenis? (Vervanden leggen)
- Weet jij het verschil tussen fotograferen nu en vroeger? (Vervanden leggen)
- Wat voor verschillende soorten foto's ken je? (Creatief denken)
- Maak je zelf weleens foto's? (Persoonlijke relevantie)
- Wat doet een architect precies? (Onderzoeken)

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Onderwerpen voor verdiepende les

Kennisdoelen/onderwerpen

- Nog niet behandelde doelen uit eerdere lessen.

Inspiratie deel 1 (werkvorm om nieuwsgierigheid te prikkelen voorkennis te activeren)

Pak de eerder behandelde lesdoelen terug door gericht de voorkennis te activeren.

Bijvoorbeeld d.m.v.:

- Deel uit en wissel
Iedere leerling schrijft een onderwerp bijgaande het thema op papier en lopen daar mee over het plein. Aan iedere leerling die ze tegenkomen vragen welke kenmerken er bij het onderwerp passen en dat schrijven ze op.
- Kaartjes met herhaalvragen
Je geeft leerlingen bepaalde stof (bijvoorbeeld herhaalde oefenzinnen bij talen) en deelt de kaartjes met de zin erop uit. Je geeft de leerlingen ongeveer 45 seconden om de vraag te beantwoorden en daarna schuift het kaartje door naar de volgende leerling in de klas. Ik zou aanraden om hiervoor een doordraaischema te maken. De volgende leerling beantwoordt dan weer dezelfde vraag (of vertaalt de zin) die voor hem of haar nieuw is. Zodoende herhalen de leerlingen verschillende oefenzinnen.
- Begrippen noemen en uitleggen
Je noemt een behandeld begrip uit de vorige les of een begrip dat past bij de te behandelen stof en laat de leerlingen het begrip aan elkaar uitleggen. Daarna laat je het goede antwoord zien. Je kunt meeluisteren of de leerlingen het begrip beheersen.
- Elkaar bevragen
De leerlingen krijgen een set vragen en moeten elkaar hierover bevragen. Je kunt onder de vraag of achterop het kaartje het antwoord zetten zodat de leerlingen als ze het niet weten ook het goede antwoord krijgen. Je kunt meeluisteren of de leerlingen het begrip beheersen.

Inspiratie deel 2 (werkvorm om nieuwe kennis aanbieden) (tekst, film, verhaal, experiment, excursie)

Filmpjes:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden.

Teksten:

Kies zelf je informatiebron of geef de kinderen informatiebronnen waar ze zelf informatie kunnen vinden.

Volgend hierop gebruik je de Denkbubbel onthouden/begrijpen (Waar gaat het over?). Hiermee verwerken de kinderen meteen op een actieve manier de nieuwe kennis die je ze hebt aangeboden.

- Vertaal een bouwtekening naar een maquette (vertaal 2D naar 3D).
- Demonstreer aan de hand van zelfgemaakte foto's wat je hebt geleerd over het onderwerp.
- Leg uit in een rollenspel/drama/gebarentaal wat je weet over het onderwerp.
- Laat met poppen/figuurtjes zien wat je weet over het onderwerp.
- Presenteer wat je weet over het onderwerp in de vorm van een toneelstuk.

Test kort wat voor nieuwe informatie de kinderen hebben geleerd of vraag de kinderen wat ze is opgevallen en wat ze er leuk aan vinden d.m.v. een coöperatieve werkvorm, bijvoorbeeld:

- Papegaaienspel: vertel een kort verhaaltje over jouw ontdekkingen, de andere zegt je na.
- Tweepraat. Noem om de beurt iets wat jullie nieuwe hebben geleerd.

Vaardighedendoelen (zie het werkvormendocument)

Kies een werkvorm om de opgedane stof te verwerken, bijvoorbeeld:

- Krant maken. Laat leerlingen over hun onderwerp een artikel schrijven. Alle onderwerpen samen vormen een krant over het thema. Vooral geschikt wanneer leerlingen zelf hun onderwerp van de verdiepende les kiezen.
- Maak een weetjesmuur over het onderwerp van de verdiepende les. Vooral geschikt wanneer het onderwerp van de verdiepende les voor alle leerlingen hetzelfde is.
- Maak een quiz over het onderwerp (socrative.nl//kahoot.it//prowise.com//padlet.com).
- Vooral geschikt wanneer het onderwerp van de verdiepende les voor alle leerlingen hetzelfde is.
- Neem een korte vlog op over het onderwerp.

Welke Denkbubbelvragen koppel ik aan de opdracht? (Inzichtdoelen)

Overige Denkbubbels: onderzoeken, verbanden leggen, perspectief nemen, creatief denken, persoonlijke relevantie, waardebeoordeling (Deze koppel je aan je werkvorm en vaardighedendoel)

- Waar heb je al eens beeldhouwwerken gezien? (Onderzoeken)
- Wat vond je van die beeldhouwwerken? (Persoonlijke relevantie)
- Had het beeldhouwwerk een betekenis? (Vervanden leggen)
- Weet jij het verschil tussen fotograferen nu en vroeger? (Vervanden leggen)
- Wat voor verschillende soorten foto's ken je? (Creatief denken)
- Maak je zelf weleens foto's? (Persoonlijke relevantie)
- Wat doet een architect precies? (Onderzoeken)

Kies een Denkbubbel in je verwerkingsvorm.

Reflectie (toetsing van de doelen en reflectievorm na de les)

Zie werkboekje met reflectiewerkvormen

Laat de kinderen hun opdracht aan elkaar presenteren en elkaars werk controleren a.d.h.v. de checklist. (Tip: doe dit in kleine groepjes voor een grotere betrokkenheid en tijdwinst.)

Suggesties vrijdagmiddagatelier:

Kookatelier:

- Kook met de leerlingen een willekeurig gerecht en maak foodfoto's.
- Activiteit koud koken. Een koud kunstje;-) Ga aan de slag met de schijf van 5 en kook met kleine zelfgemaakte recepten. Ontdek nieuwe smaken.
- Activiteit warm koken. Bereid simpele gerechten en leer over zintuigen, nieuwe smaken ontdekken, duurzaamheid en etiketten lezen.
- Maak zelf thee met de kinderen. Gebruik verschillende kruiden.

Kunstatelier:

- Leren over Doodle Art en het zelf maken:
<https://www.lessonup.com/nl/lesson/BvTwbDyQhdzLo8E2x> Maak kunst van zwerfafval.
- Maak ballondieren.
- Ga aan de slag met papierknipkunst. Ideeën:
<https://nl.pinterest.com/gerdakoudijs/papierknipkunst/>

Muziekatelier:

- Lied 'Ik ben een kunstenaar': <https://www.youtube.com/watch?v=vuA3RBqMZNc>
- <https://schooltv.nl/video/opera-als-volksvermaak-de-popmuziek-van-de-renaissance/#q=Renaissance>
- De Beatles:
'Let it be' is één van de bekendere Beatle-liedjes. Het is snel aan te leren en ook makkelijk op gitaar te spelen. Wie het lied liever met de groep in het Nederlands wil zingen kan dat ook. (Zie bijlage 5)
- <https://lespakketten.basisonderwijs.online/mahlers-digitale-klaslokaal-123zing.html>
<https://www.europeana.eu/nl/exhibitions/explore-the-world-of-musical-instruments/instruments-and-creatures>

Beroepenatelier:

- Kijk of er ouders zijn met een 'kunstig' beroep in de breedste zin van het woord en laat hen een workshop organiseren.
- Maak een kunstwerk van een beroep gekozen door de kinderen zelf. Dit kan met klei, schildermateriaal, restmateriaal, papier maché, etc.
- Laat kinderen een beschadigd kunstwerk herstellen als echte restaurateur.

Sportatelier:

- Bied verschillende sporten aan die 'kunstig' zijn, zoals: free-runnen, kunstzwemmen, kunstschaatsen, turnen, ballet.
- Maak de vorm van een sporter na met ijzerdraad gestoken in een blokje hout. Nadat je de vorm hebt kun je het opvullen met papier maché en vervolgens schilderen.

Techniekatelier:

- Zoek uit hoe een fotocamera werkt en welke verschillende instellingen er allemaal zijn.
- Maak de Eiffeltoren na van ijzerdraad of hout.
- Maak een maquette van het huis van de toekomst.
- Maak zelf een camera obscura.
- Maak een beeld met gasbeton, piepschuim of speksteen.
- Organiseer een cursus beeldhouwen met een plaatselijke kunstenaar.

Afsluitende week

Waarom is de afsluitende week een belangrijk leeronderdeel?

Het doel van de afsluitende week is dat de leerlingen terugkijken op alles wat ze tijdens het (deel)thema hebben geleerd. Hiermee versterken de kinderen hun geheugen en krijgen ze overzicht.

Onderdelen van de afsluitende week:

- De kinderen kunnen hun werk afmaken en mooi maken.
- Er kunnen antwoorden worden gezocht bij de laatste onbeantwoorde vragen van de vragenmuur.
- De kinderen maken een overzicht van alles dat ze geleerd hebben in de ateliers.
- Met de kennis uit het overzicht wordt een afsluitende opdracht gedaan.
- Er wordt een eindpresentatie aan de ouders voorbereid.

Haal de netten op: Overzicht van alles dat er geleerd is in de ateliers:

Laat de leerlingen een overzicht maken van alles dat ze hebben geleerd, bijvoorbeeld:

- Hang vellen op met doelen uit de ateliers. De kinderen schrijven erbij wat ze hierover weten. Ze vullen elkaar aan.
- De kinderen maken een lijst waarin ze per ateliervak opschrijven wat ze hebben geleerd.
- Maak met de kinderen een reuzen mindmap waarin alle ateliers verwerkt zijn en waar de leerlingen bijschrijven wat ze hebben geleerd.

Verwerking van alle nieuwe kennis in een afsluitende opdracht:

Pas alles wat de kinderen hebben geleerd toe in een eindopdracht, zodat ze niet zomaar een overzicht hebben gemaakt maar daar ook nog iets mee wordt gedaan. Voorbeelden van eindopdrachten zijn bijvoorbeeld:

- Tik-Tak, Tik-Tak, Boem
- Quiz
- Op tournee
- Cirkelspel
- Puzzels
- Weet-racen
- Bingo
- Kunstopdracht
- Opdrachtenestafette
- Speeddate
- Cijfercluedo
- 1 tegen 100
- Vossenjacht met quizvragen/opdrachten
- Eigen spel maken

Eindpresentatie aan de ouders:

Uiteindelijk presenteren de kinderen alles dat ze hebben geleerd aan de ouders. Als presentatie kan ook de afsluitende opdracht gebruikt worden. De kinderen doen dan een van de bovenstaande activiteiten met hun ouders. Andere presentatie opties zijn:

- Vlog
- Themakrant of themawebsite
- Tentoonstelling of kraampjesmarkt
- Optredens
- Minilesjes/powerpointpresentatie voor de ouders

Bijlagen

Bijlage 1: Tabel kerndoelen per atelier

Biologie	Kerndoelen
Aardrijkskunde	<i>Nederland</i> Landschappen (grondsoorten, flora en fauna) <i>Wereld en klimaat</i> Kenmerken van verschillende klimaten en bijbehorende landschappen, flora en fauna
Geschiedenis	<i>De industriële revolutie</i> Canon: Vincent van Gogh
Biologie	<i>De evolutietheorie</i> Van eencelligen naar huidige dier- en plantsoorten De Fibonacci reeks <i>Planten</i> Hoofdgroepen planten: paddenstoelen en schimmels, wieren, mossen en zaadplanten Veel voorkomende planten en bomen en hun kenmerken in de eigen omgeving <i>Dieren</i> Hoofdgroepen dieren: zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten en spinnen Communicatievormen van dieren: geluiden zoals sonar, geuren, kleuren, gedrag Veel voorkomende dieren en hun kenmerken in de eigen omgeving
Omgangskunde	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Expressievakken	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem. <i>Beeldaspecten</i> Kleur <i>Kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing</i> Kennis van belangrijke kunstenaars en kunststromingen Canon: Vincent van Gogh
ICT	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Leervaardigheden	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.

Geschiedenis	Kerndoelen
Geschiedenis	<i>Tijdbalk</i> Belangrijke geschiedkundige gebeurtenissen uitzetten op een tijdbalk <i>Tijd van jagers en boeren</i> Steentijd <i>Tijd van monniken en ridders</i> De invloed van de kerk op het dagelijks leven (kunst) <i>Tijd van steden en staten</i> Canon: Jeroen Bosch, schilder in een middeleeuwse stad <i>Renaissance</i> Uitvindingen, wetenschap en kunst (Leonardo Da Vinci, Galilei, Copernicus) Terug kijken naar de klassieke oudheid
Omgangskunde	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Expressievakken	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem. <i>Kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing</i> Kunstwerken plaatsen op historische tijdlijn Kennis van belangrijke kunstenaars en kunststromingen
ICT	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Leervaardigheden	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.

Aardrijkskunde	Kerndoelen
Aardrijkskunde	<i>Mensen in de wereld</i> Wereldbevolking (overbevolking, welvaartverdeling, kenmerken en talen)

	Elk kind moet ten minste van één Afrikaans, één Zuid-Amerikaans en één Aziatisch land het volgende weten: Belangrijke steden, belangrijke monumenten en bezienswaardigheden Godsdiensten Elk kind moet ten minste van invloedrijke landen of regio's (VS, Midden-Oosten, Rusland) het volgende weten: Belangrijke steden, belangrijke monumenten en bezienswaardigheden Godsdiensten <i>Topografie</i> De wereld
Geschiedenis	<i>Tijdbalk</i> Belangrijke geschiedkundige gebeurtenissen uitzetten op een tijdbalk
Omgangskunde	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Expressievakken	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem. <i>Kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing</i> Kunstwerken plaatsen op een historische tijdlijn Kennis van belangrijke kunstenaars en kunststromingen Architectuur en design
ICT	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Leervaardigheden	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.

Kunstgeschiedenis	Kerdoelen
Geschiedenis	<i>Tijdbalk</i> Belangrijke geschiedkundige gebeurtenissen uitzetten op een tijdbalk <i>De Gouden Eeuw</i> Canon: Rembrandt van Rijn
Omgangskunde	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Expressievakken	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem. <i>Beeldaspecten</i> Vorm Kleur Textuur Compositie <i>Kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing</i> Kunstwerken plaatsen op historische tijdlijn Kennis van belangrijke kunstenaars en kunststromingen Canon: Rembrandt van Rijn Architectuur en design Mode <i>Ontwerpen en onderzoeken</i> Reflecteren op eigen werk en werk van anderen: Toepassen Denkbubbels <i>Muziek</i> Kennis van muziek uit verschillende tijden, stijlen en culturen <i>Dansen</i> Herkennen van verschillende dansstijlen uit het heden, verleden en andere culturen
ICT	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Leervaardigheden	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.

Techniek	Kerdoelen
Techniek	<i>Constructie</i> Stevigheid, stabiliteit en evenwicht <i>Invloed van techniek op het dagelijks leven</i> Gereedschappen <i>Vormgeving</i> Ontwerp en architectuur Relatie vorm en functie
Omgangskunde	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Expressievakken	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.

	Werken in 2D Fotografie Werken in 3D Klei Gips Kunstgeschiedenis en kunstbeschouwing Kennis van belangrijke kunstenaars en kunststromingen Architectuur en design
ICT	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.
Leervaardigheden	Afhankelijk van de werkvorm die je kiest, check dit in het volsysteem.

Bijlage 2: Sterrennacht

We zien hier een schilderij van Vincent van Gogh. Het schilderij heet De Sterrennacht. Jammer genoeg zijn de kleuren van het schilderij niet mee afgedrukt. Willen jullie mij helpen om het schilderij terug de juiste kleuren te geven?

Het is nacht. Dit zien we door de grote gele maan in de lucht. We zien ook een aantal gele sterren.

Deze schijnen in allemaal cirkels in de lucht. De rest van de lucht is donker blauw.

De huizen hun rood dak zien we nog net in het donker. De kerktoren is grijs. De muren van de huizen zijn bruin. Door de ramen zien we geel licht.

De bergen die we zien achter de huizen zijn zwart, deze zien we niet omdat het te donker is.

Vooran ons schilderij is er een hoge berg met bruine takken. Tussen de huizen zien we groene bomen.

De rest wat overblijft mag je zelf een kleurtje geven.

Bijlage 3: Moderne Mona Lisa

Bijlage 4: Kijk

<ul style="list-style-type: none"> • Kijk goed naar het kunstwerk. • Doe het kunstwerk na met je lichaam. Ga bijvoorbeeld net zo staan als een van de personen op het schilderij. 	<ul style="list-style-type: none"> • Kijk samen naar het kunstwerk. • Zeg om de beurt één zin over het kunstwerk. Bijvoorbeeld: <i>De schilder heeft veel rood gebruikt. Of: Ik zie veel ronde vormen in het schilderij.</i> 	<ul style="list-style-type: none"> • Kijk tien tellen naar het kunstwerk. Maak een 'foto' in je hoofd. • Draai je om, zodat je met je rug naar het kunstwerk staat. • Probeer het kunstwerk voor je te zien en beschrijf het zo goed mogelijk.
<p>Bedenk een vraag die je aan de maker van dit kunstwerk zou willen stellen.</p>	<p>Geef het kunstwerk een rapport. Geef een punt voor:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het idee • de uitvoering (hoe goed het idee is uitgewerkt) 	<p>Kijk eens anders naar het kunstwerk:</p> <ul style="list-style-type: none"> • met één oog dicht • met je ogen half dicht-geknepen • terwijl je springt • ondersteboven
<p>Bedenk een (nieuwe) titel voor het kunstwerk.</p> 	<p>Waar zou je het kunstwerk neer willen hangen of neer willen zetten? Bedenk een mooie plek. Alles mag!</p>	<p>Hoe oud denk jij dat het kunstwerk is?</p>
<p>Je moet proberen dit kunstwerk te verkopen voor een zo hoog mogelijk bedrag. Houd een verkooppraatje.</p>	<p>Vertel een verhaaltje bij het kunstwerk. Breng het tot leven. Zie je mensen of dieren? Verzin wie het zijn.</p>	<p>Welke emoties passen bij dit kunstwerk en waarom? Bijvoorbeeld: bang, blij, boos, verdrietig, schaamte, woede, onzeker, verveling, plezier.</p>

Bijlage 5: Let it be

Tekst (Engels)

When I find myself in times of trouble,
 Mother Mary comes to me
 Speaking words of wisdom, Let it be
 And in my hour of darkness,
 She is standing right in front of me
 Speaking words of wisdom, Let it be
 Let it be, let it be (2x)
 Whisper words of wisdom, Let it be
 And when the broken hearted people,
 Living in the world agree
 There will be an answer, Let it be
 For though they may be parted there is,
 Still a chance that they will see
 There will be an answer, Let it be
 Let it be, let it be (2x)
 Yeah, there will be an answer, Let it be
 Let it be, let it be (2x)
 Whisper words of wisdom, Let it be
 And when the night is cloudy,
 There is still a light that shines on me
 Shine until tomorrow, Let it be
 I wake up to the sound of music,
 Mother Mary comes to me
 Speaking words of wisdom, Let it be
 Let it be, let it be (2x)
 There will be an answer, Let it be
 Let it be, let it be (2x)
 Whisper words of wisdom, Let it be

Akkoorden

... C G Am F
 When I find myself in times of trouble mother Mary comes to me
 C G F C Dm7 C
 Speaking words of wisdom, let it be,
 .. C G Am F
 And in my hour of darkness she is standing right in front of me
 C G F C Dm7 C
 Speaking words of wisdom, let it be,
 ... Am G F C
 Let it be, Let it be, Let it be, Let it be
 C G F C Dm7 C
 Wisper words of wisdom, let it be

Tekst (Nederlands)

Als ik weer eens vreeslijk loop te balen,
 Komt ze als geroepen aan
 Spreekt haar wijze woorden, Laat maar gaan
 En is de toekomst duister,
 Komt ze onverdroten voor me staan
 Spreekt haar wijze woorden, Laat maar gaan
 Laat maar gaan, laat maar gaan (2x)
 Fluister wijze woorden, Laat maar gaan
 En werd je hart alweer gebroken,
 Weet dat dat bij liefde hoort
 Ooit vind je de ware, Laat maar gaan
 Al ben je uit elkaar, de kans,
 Is groot dat zij toch bij je hoort
 Ooit vind je de ware, Laat maar gaan
 Laat maar gaan, laat maar gaan (2x)
 't Zal je nog wel dagen, Laat maar gaan
 Laat maar gaan, Laat maar gaan (2x)
 Fluister wijze woorden, Laat maar gaan
 En is de hemel donker,
 Er schijnt altijd nog een straaltje licht
 Stralend tot de morgen, Laat maar gaan
 Word wakker van muziek en zie daar,
 Komt ze als geroepen aan
 Spreekt haar wijze woorden, Laat maar gaan
 Laat maar gaan, laat maar gaan (2x)
 't Zal je nog wel dagen, Laat maar gaan
 Laat maar gaan, laat maar gaan (2x)
 Fluister wijze woorden, Laat maar gaan

Akkoorden

... C G Am F
 When I find myself in times of trouble mother Mary comes to me
 C G F C Dm7 C
 Speaking words of wisdom, let it be,
 .. C G Am F
 And in my hour of darkness she is standing right in front of me
 C G F C Dm7 C
 Speaking words of wisdom, let it be,
 ... Am G F C
 Let it be, Let it be, Let it be, Let it be
 C G F C Dm7 C
 Wisper words of wisdom, let it be

Bijlage 6: Tekst over beeldaspecten

Beeldaspecten

Een kunstwerk ontstaat niet zomaar. Kunstenaars denken erover na wat ze willen maken. Ze bedenken wat ze mooi vinden, of welke boodschap ze willen geven met het kunstwerk. Misschien willen ze je laten lachen, of huilen, of laten nadenken over een onderwerp zoals oorlog of liefde. Zodra een kunstenaar weet wat hij of zij wil maken, dan gaan ze het kunstwerk creëren. Een kunstwerk is eigenlijk opgebouwd uit een aantal bouwblokken. Deze bouwblokken noem je beeldaspecten. Er zijn verschillende soorten beeldaspecten: lijn, vorm, kleur, ruimte, textuur, nuance en compositie. Hieronder worden al deze beeldaspecten uitgelegd. Probeer de volgende keer dat je naar een kunstwerk kijkt maar eens te ontdekken welke beeldaspecten de kunstenaar heeft gebruikt!

Lijn

Een lijn lijkt iets simpels. Lijnen zijn echter heel belangrijk in kunstwerken en ze kunnen meerdere functies hebben in het kunstwerk. Je kunt lijnen op allerlei manieren tekenen. Bijvoorbeeld recht, gebogen, onderbroken of doorlopend, kronkelend of vloeiend, slingerend of golvend. Ook kan een kunstenaar variëren in de dikte van de lijn, van heel dun tot heel dik en zwaar. Als je een lijn gebruikt om een vorm te maken, dan noem je dit de contour of de omtreklijn. Je kunt ook schaduwen maken met lijnen. Dit doe je door lijntjes dicht bij elkaar te tekenen om donker te maken of juist verder uit elkaar om licht te maken.

lekenenergo.blogspot.nl

beeldaspecten

LIJN	<ul style="list-style-type: none"> — horizontaal verticaal ↘ diagonaal — dun — dik == parallel ~ golvend ~ zigzag 	<p>functies:</p> <ul style="list-style-type: none"> • contourlijn • schetslijn • hulplijn • arceerlijn (Schaduw)
VORM	<ul style="list-style-type: none"> geometrisch organisch 3D patroon = herhaalde vorm 	
KLEUR		<ul style="list-style-type: none"> primair secundair neutraal complementair <p>contrast:</p> <ul style="list-style-type: none"> - warm - koud - licht - donker - complementair
RUIMTE	<ul style="list-style-type: none"> positief negatief overlapping afsnijding diepte perspectief 	← horizon
TEXTUUR	<ul style="list-style-type: none"> hard, ruw oneffen glad krukelig zacht, geweven harig stekelig ruw, stroef 	
NUANCE	<ul style="list-style-type: none"> nuance met streepjes/ronpjes nuance in kleur 	<p>Kleuren mengen? begin met de lichtste kleur.</p>

Vorm

Alles wat je om je heen ziet, is opgebouwd uit vormen. Als een kunstenaar een kunstwerk maakt, maakt hij deze dus ook uit vormen. Vormen zoals vierkant, rond, driehoek, ovaal en rechthoek noemen we geometrische vormen. Organische vormen zijn vormen die je in de natuur tegenkomt en hebben vaak gebogen lijnen.

Kleur

Een kunstenaar kan een kunstwerk de kleuren geven zoals deze ook in de echte wereld zijn. Zoals groen gras en een grijze olifant. Een kunstenaar kan er ook juist voor kiezen om andere kleuren te gebruiken. Primaire kleuren zijn de kleuren waarmee je alle andere kleuren kunt maken. Dit zijn de kleuren magenta, blauw en geel. Met zwart en wit kun je kleuren donkerder of lichter maken. Kleuren waar veel rood, geel en oranje in zit, noemen we warme kleuren. Deze kleuren maken een kunstwerk vaak vrolijk. Kleuren waar veel blauw in zit noemen we koele kleuren. Daar wordt je vaak rustig van.

Ruimte

Een kunstenaar gebruikt trucjes om te zorgen voor diepte in het kunstwerk. Dit noemen we het beeldaspect ruimte. Stel je voor dat je een foto maakt: de dingen die dichtbij zijn, lijken groter, terwijl de dingen die verder weg zijn, kleiner lijken. Bij het maken van een schilderij, gebruikt de kunstenaar hetzelfde trucje. Alles wat dichtbij is, schildert de kunstenaar groter. Alles wat verder weg is, schildert de kunstenaar kleiner. Soms kan het ook zijn dat je een stuk van een voorwerp op de achtergrond niet ziet, omdat er iets voor staat. Dit noemen we overlapping. Hierdoor snappen jouw hersenen dat iets achter iets anders staat. Verder weg dus. Terwijl eigenlijk alles op het papier natuurlijk even ver is.

Textuur

Textuur is hoe een voorwerp voelt als je het aan zou raken. Het kan heel glad voelen of juist ruw, harig of hobbelig. Soms ziet een kunstwerk er zacht uit, maar is het van harde materialen gemaakt als je er dichtbij naar kijkt. Een beeld kan er bijvoorbeeld op afstand uitzien als een zachte teddybeer, maar als je eraan voelt, is hij misschien wel gemaakt van scherpe spijkers. We zeggen dan dus dat de kunstenaar van de teddybeer een harde en scherpe textuur heeft gebruikt. Een schilder kan dikke klodders verf op het schilderij gebruiken of juist de verf heel glad uitsmeren. Ook dat is de textuur.

Nuance

Nuance hoort eigenlijk bij kleuren. Als een kunstenaar bijvoorbeeld de zee schildert, dan gebruikt ze eigenlijk bijna nooit één kleur blauw. Een kunstenaar gebruikt juist allemaal verschillende kleuren blauw om het water echt te laten lijken. Met nuances kun je ook licht en donker maken in een kunstwerk. Deze kleurverschillen noemen we nuance.

Compositie

Compositie gaat over waar de voorwerpen in een kunstwerk staan en hoe groot ze zijn. Als je wil dat iedereen naar het belangrijkste voorwerp kijkt, dan kan je deze bijvoorbeeld groot in het midden zetten. Soms gebruikt een kunstenaar ook symmetrie. Dan kan je het schilderij bijvoorbeeld omdraaien, maar blijft de afbeelding precies hetzelfde. Je eigen gezicht is een voorbeeld van symmetrie. Als je de linker en de rechterhelft van je gezicht om zou draaien, dan ziet iedereen nog steeds dat jij het bent.

Welke beeldaspecten herken jij in deze twee schilderijen?

